

Rada Gminy Michałowice

Wójt Gminy Michałowice

**STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO
ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE
DO 2020 ROKU**

powiat pruszkowski

województwo mazowieckie

Michałowice, czerwiec 2006 rok

Szanowni Państwo, Mieszkańcy Gminy Michałowice!

STRATEGIA ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 roku jest ważnym dokumentem dla społeczności lokalnej, bowiem określa pożądane kierunki zmian w sferze społecznej, gospodarczej i ekologicznej Gminy w najbliższych kilkunastu latach. Ogólnie biorąc, odpowiada ona na podstawowe pytanie: *co powinniśmy zrobić, aby jak najlepiej zaspokajać zbiorowe potrzeby społeczności Gminy Michałowice?* Jej ustalenia stanowią będą merytoryczną podstawę do prowadzenia długookresowej, zrównoważonej i kompleksowej polityki rozwoju Gminy, a także ubiegania się o zewnętrzne środki finansowe, w tym z Unii Europejskiej na współfinansowanie przyjętych celów rozwoju i zadań realizacyjnych.

Mamy nadzieję, że zapisy **STRATEGII ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 ROKU** staną się płaszczyzną obywatelskiego porozumienia „ponad podziałami” wszystkich sił samorządowych, społeczno-politycznych i gospodarczych Gminy Michałowice, a także stanowią będą inspirację do wspólnych działań na rzecz tworzenia jak najlepszego środowiska życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych, ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz racjonalnego zagospodarowania przestrzennego.

Rada i Wójt Gminy Michałowice dziękują wszystkim Osobom, Organizacjom i Instytucjom, które - poprzez zgłaszanie swoich opinii, uwag i propozycji - w istotny sposób przyczyniły się do powstania **STRATEGII ZRÓWNOWAZONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 ROKU**. Wyrażamy nadzieję, że niniejszy dokument zostanie uznany za nasze wspólne dzieło oraz stanie się podstawą wspólnych działań realizacyjnych dla dobra i pomyślności społeczności Gminy Michałowice.

Przewodniczący Rady Gminy

Jacek Sierak

Wójt Gminy

Roman Lawrence

Radni Gminy Michałowice:

JACEK SIERAK - PRZEWODNICZĄCY RADY GMINY	
PIOTR HOSER - WICEPRZEWODNICZĄCY RADY GMINY	
PAWEŁ ZACNY - WICEPRZEWODNICZĄCY RADY GMINY	
PRZEMYSŁAW BRYKSA	CZESŁAW SULIK
TADEUSZ CHRUŚCIAK	ELŻBIETA TOMCZAK
EUGENIUSZ HANC	SŁAWOMIR WALENDOWSKI
BOGUSŁAW KUSS	TOMASZ WĄGRODZKI
PAWEŁ RAJSKI	AURELIA ZALEWSKA
KRZYSZTOF SŁOWIK	KRZYSZTOF ZIELIŃSKI

Wójt Gminy Michałowice: Roman Lawrence

Zastępca Wójta Gminy Michałowice: Justyn Kwietniak

Skarbnik Gminy: Anna Jankowska

Sekretarz Gminy: Zofia Idzikiewicz

Sołectwa i Osiedla - Sołtysi i Przewodniczący Zarządów Osiedli:

Jadwiga Bazga	Paweł Rajski
Barbara Budzyniak	Eugeniusz Strzelecki
Paweł Ciesielski	Józef Tatar
Krzysztof Grabka	Bożena Zawiślak
Edward Kozłowski	Marcin Dybowski
Tadeusz Listosz	Anna Olak Popko

Opracowanie dokumentu:

Dr Marek Ziółkowski, Mgr Marta Ziółkowska-Berman
*Katedra Ekonomiki i Finansów Samorządu Terytorialnego oraz Katedra Zarządzania Przedsiębiorstwem
 Kolegium Zarządzania i Finansów, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa*

SPIS TREŚCI:

Wprowadzenie	4
Część I	
Ogólna charakterystyka Gminy Michałowice	8
Część II	
Uwarunkowania i problemy rozwoju Gminy Michałowice	26
2.1. Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju	26
2.2. Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju – ocena stanu istniejącego	30
2.3. Główne problemy rozwoju	36
Część III	
Zrównoważony rozwój jako podstawa gospodarowania w Gminie Michałowice	38
Część IV	
Cele rozwoju Gminy Michałowice	42
4.1. Zasady formułowania celów rozwoju	42
4.2. Generalny cel kierunkowy	44
4.3. Cele strategiczne	46
Część V	
Strategiczne programy działań realizacyjnych	47
5.1. Cele operacyjne i zadania realizacyjne	48
5.2. Priorytety realizacyjne	55
Część VI	
Uwarunkowania realizacji ustaleń Strategii	57
Część VII	
Kontrola i monitoring realizacji ustaleń Strategii	62

WPROWADZENIE

W myśl rozwiązań ustawowych samorząd gminny jest samodzielnym podmiotem gospodarującym, dysponującym określonym zakresem swobody w decydowaniu o sobie, drodze swojego rozwoju, wspólnym majątku oraz realizacji zadań publicznych. Fundamentem ich wykonywania są władze i administracja samorządowa oraz własne mienie i finanse. W tej sytuacji, kluczowe miejsce winny zajmować procesy zarządzania tymi wszystkimi sprawami, które należą do właściwości i kompetencji samorządu gminnego. Jest to szczególnie istotne w przypadku gminy, bowiem jej władze (stanowiące i wykonawcze) działając na rzecz dobra publicznego, jakim jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb mieszkańców, czyli tworzenie jak najlepszego środowiska życia mieszkańców w sferze: społecznej, gospodarczej, ekologicznej, mieszkalnictwa, zagospodarowania przestrzennego i dziedzictwa kulturowego wykorzystują w tym celu publiczne środki finansowe znajdujące się w ich dyspozycji (budżet). Skuteczność i efektywność zaspokajania tych potrzeb jest więc w dużym stopniu funkcją jakości zarządzania gminą. Rzutuje to również na jej atrakcyjność dla osiedlania się nowych mieszkańców i lokalizacji nowych podmiotów gospodarczych, czy też pobytu turystów. Ułatwia także dostęp do różnych zewnętrznych środków finansowych, w tym środków pomocowych Unii Europejskiej, bowiem najważniejszą kwestią w tym względzie jest umiejętność właściwego sformułowania i merytorycznego uzasadnienia wniosku o współfinansowanie konkretnego przedsięwzięcia (projektu) inwestycyjnego.

Tworzenie jak najlepszego środowiska życia mieszkańców nierozzerwalnie związane jest z rozwojem gminy. Dominującą rolę w sterowaniu procesami rozwoju lokalnego spełniać winny władze gminy (stanowiące i wykonawcze). Problemów z tym związanych nie można rozpatrywać w horyzoncie jednego roku kalendarzowego, czy też jednej kadencji władz gminy, lecz w znacznie dłuższym horyzoncie czasu. Wymaga to rzetelnej wiedzy i umiejętnego wykorzystania nowoczesnych metod zarządzania gminą. Jedną z nich jest **zarządzanie strategiczne**, które jest ciągłym procesem nastawionym na formułowanie i wdrażanie skutecznych strategii rozwoju oraz wynikających z jej ustaleń programów i planów działania. Podstawowymi jego walorami jest to, że:

po pierwsze - redukuje ono w znacznym stopniu niepewność funkcjonowania i rozwoju gminy, której źródłem jest jej otoczenie oraz zwiększa zdolność adaptacyjną gminy do zmieniającej się rzeczywistości,

po drugie - stanowi szansę zarówno dla władz samorządowych, jak i dla urzędników gminnych „oswojenia” się z działaniem w sytuacji niepewności oraz nieprzewidywalności szeregu zjawisk i procesów w otoczeniu oraz traktowania wynikającego z nich ryzyka jako stałego elementu „gry z otoczeniem” o przetrwanie i rozwój gminy,

po trzecie - stwarza takie warunki, które z uwzględnieniem wymagań zmieniającego się otoczenia ułatwiają przełamywanie barier rozwojowych, a także eliminowanie (lub chociaż minimalizowanie) różnorodnych konfliktów wykrywanych w toku diagnozy obecnego poziomu rozwoju gminy,

po czwarte - zwiększa szanse na pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania przedsięwzięć rozwojowych, w tym z funduszy pomocowych Unii Europejskiej .

Doceniając wagę systemu zarządzania strategicznego jako podstawy do racjonalnego i efektywnego sterowania procesami rozwoju gminy w celu tworzenia możliwie jak najlepszego środowiska życia dla mieszkańców, Władze Gminy Michałowice od kilku lat stosują ten system w praktyce. Wyrazem takiego podejścia jest opracowana i przyjęta w formie uchwały Rady Gminy Michałowice „Strategia rozwoju Gminy Michałowice do 2010 roku”, a także Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Michałowice, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego oraz wieloletnie programy inwestycyjne, i prognozy dochodów i wydatków budżetu gminy.

Niniejszy dokument pt. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku jest aktualizacją „Strategii rozwoju Gminy Michałowice do 2010 roku”. Do podstawowych merytorycznych przesłanek stojących u podstaw tej aktualizacji zaliczy należy:

- Członkostwo Polski w Unii Europejskiej i wynikające z tego możliwości pozyskiwania przez Gminę Michałowice środków finansowych z funduszy pomocowych tej organizacji na współfinansowanie projektów rozwojowych, w tych inwestycyjnych - Gmina już z takich możliwości korzysta,
- Konieczność dostosowania horyzontu czasowego dokumentów strategicznych do co najmniej siedmioletniego cyklu budżetowego Unii Europejskiej - kolejny budżet obejmuje lata 2007-2013 - niniejszy dokument obejmuje więc dwa kolejne okresy budżetowe,
- Zapewnienie kompatybilności ustaleń dokumentów strategicznych Gminy Michałowice oraz celów i kierunków działań zawartych w dokumentach strategicznych opracowanych na szczeblu krajowym i województwa mazowieckiego - jest to wstępny warunek ubiegania się Gminy o współfinansowanie środkami pomocowymi Unii Europejskiej realizacji projektów gminnych.
- Sukcesywne wdrażanie w życie **zasady zrównoważonego rozwoju**, która mówi, że należy „uznawać nadrzędność wymogów ekologicznych w stosunku do procesów rozwoju społeczno-gospodarczego i zagospodarowania przestrzeni Gminy”. Innymi słowy, dalszy rozwój Gminy Michałowice nie może dokonywać się „kosztem” środowiska przyrodniczego, a więc musi respektować oszczędną produkcję i konsumpcję oraz gospodarkę terenami, a także uwzględniać przyszłościowe konsekwencje ekologiczne podejmowanych dzisiaj decyzji. Zachowanie istniejących zasobów ekologicznych oraz dobry stan czystości środowiska przyrodniczego jest jednym z podstawowych warunków podnoszenia jakości życia mieszkańców Gminy Michałowice - stąd też zapisy niniejszego dokumentu muszą uwzględniać tę zasadę. Takie podejście jest zgodne z zapisami Konstytucji RP i priorytetem Unii Europejskiej.

Ponadto, Władze Gminy Michałowice będą nadal konsekwentnie stosować w praktyce zarządzania Gminą **zasadę racjonalnego gospodarowania** polegającą na „maksymalizacji efektów z wydatkowanych nakładów lub minimalizacji nakładów na uzyskanie założonych efektów”. Takie podejście jest także zgodne z zapisem art. 35 Ustawy o finansach publicznych, który stanowi, że „wydatki publiczne powinny być dokonywane w sposób celowy i oszczędny, z zachowaniem zasady uzyskiwania najlepszych efektów z danych nakładów, umożliwiającą terminową realizację zadań publicznych oraz w wysokości i terminach wynikających z wcześniej zaciągniętych zobowiązań”. Będą także umacniać stosowanie **zasady partycypacji społecznej**, czyli „uspołecznienia procesu zarządzania rozwojem Gminy”. Chodzi tu o jak najszersze włączenie, w prace planistyczne i

realizacyjne dotyczące dalszego rozwoju Gminy Michałowice, jak najszerszego grona mieszkańców i reprezentantów społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe) oraz lokalnych przedsiębiorców.

Biorąc powyższe pod uwagę Władze Gminy Michałowice przystąpiły do aktualizacji dotychczasowej strategii rozwoju, czego efektem jest niniejszy dokument pt. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku. Jej ustalenia stanowią będą merytoryczną podstawę do prowadzenia długookresowej, kompleksowej i zrównoważonej polityki rozwoju Gminy Michałowice. Dokument ten prezentuje w swej treści **długookresowy program działania, określający strategiczne cele rozwoju oraz wskazujący sposoby ich wykonania w postaci celów operacyjnych i konkretnych zadań realizacyjnych**. Ogólnie biorąc, zapisy tego dokumentu odpowiadają na podstawowe pytanie: *co powinniśmy zrobić, aby jak najlepiej zaspokajać zbiorowe potrzeby mieszkańców Gminy Michałowice?*, mając oczywiście na uwadze istniejące ramowe warunki jej bieżącego funkcjonowania i dalszego rozwoju takie, jak:

- obowiązujące przepisy ustrojowo-prawne i finansowe (ustawy i rozporządzenia),
- rozmiary środków finansowych przeznaczanych z budżetu państwa na finansowanie działań w sferze: społecznej (przeciwdziałanie bezrobociu, edukacja, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, kultura i sztuka, sport i rekreacja, bezpieczeństwo publiczne), gospodarczej (pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw), infrastruktury technicznej (drogi, komunikacja publiczna) oraz ochrony środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego,
- aktualny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy, będący źródłem jej silnych i słabych stron,
- zasobność finansową budżetu Gminy,
- aktywność, skuteczność i innowacyjność w działaniach prorozwojowych Władz Gminy, pracowników Urzędu Gminy oraz gminnych jednostek organizacyjnych.

W rezultacie władze GMINY MICHAŁOWICE uznały, że głównym motywem opracowania dokumentu pt. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku była potrzeba stworzenia merytorycznych podstaw do długookresowych i systematycznych działań realizacyjnych na rzecz:

- promowania ekologicznych kierunków i form w wybranych - a istotnych dla zrównoważonego rozwoju Gminy - sferach i obszarach aktywności mieszkańców (produkcja, usługi, mieszkalnictwo, rekreacja i wypoczynek),
- ochrony cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego oraz doprowadzenie jego stanu czystości do standardów Unii Europejskiej,
- tworzenia jak najlepszych warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego jako podstawy do zmniejszania się bezrobocia oraz wzrostu dochodów ludności i budżetu Gminy,
- prowadzenia aktywnej działalności promocyjnej Gminy a przede wszystkim jej walorów i zasobów (silnych stron), czyli wskazującej na jej atrakcyjność lokalizacyjną dla inwestorów miejscowych i zewnętrznych,
- efektywnego wykorzystywania środków finansowych z budżetu Gminy, zgodnie z zasadą racjonalnego działania polegającą na „maksymalizacji efektów z wydatkowanych nakładów finansowych lub minimalizacji nakładów finansowych na uzyskanie założonych efektów”,

- ubiegania się o pomocowe środki finansowe z Unii Europejskiej oraz pozyskiwanie ich z innych źródeł zewnętrznych na realizację zadań gminnych,
- nawiązywania i rozwoju współpracy władz GMINY MICHAŁOWICE z przedsiębiorcami i organizacjami pozarządowymi funkcjonującymi na terenie Gminy oraz osobami chcącymi współpracować na zasadach wolontariatu przy rozwiązywaniu konkretnych problemów,
- nawiązywania nowej i rozwoju istniejącej współpracy na zasadach partnerstwa z gminami sąsiednimi oraz władzami powiatu pruszkowskiego w celu rozwiązywania wspólnych problemów, a także z gminami zagranicznymi.

Należy wyraźnie podkreślić, że niniejszy dokument pt. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku nie jest „GOTOWĄ RECEPTĄ NA SUKCES”, czy też „spisem szczegółowego postępowania”. Jest natomiast dokumentem, wskazującym najważniejsze do rozwiązania problemy społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, ekologiczne i przestrzenne, na których powinna być skoncentrowana uwaga władz Gminy (Rady Gminy i Wójta Gminy) w perspektywie 2020 roku. Skuteczna realizacja zapisów tego dokumentu zależeć będzie od systematyczności i determinacji w działaniach realizacyjnych zarówno obecnych, jak i przyszłych władz GMINY MICHAŁOWICE, a także sprzyjających uwarunkowań, tkwiących w jej otoczeniu (sytuacja ogólnokrajowa, europejska).

Niniejszy dokument pt. Strategia zrównoważonego rozwoju Gminy Michałowice do 2020 roku uwzględnia ustalenia dokumentów strategicznych opracowanych na szczeblu:

1. krajowym:

- Strategia Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (założenia),
- Narodowa Strategia Spójności (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia) 2007-2013 - wstępny projekt (dokument określa cele, priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych - Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty Europejskiej na lata 2007-2013),

2. wojewódzkim:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2013 (wstępny projekt),
- Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2020 roku (aktualizacja),
- Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego,

3. powiatowym:

- Strategia rozwoju powiatu pruszkowskiego do 2025 roku.

Stąd też, strategiczne i operacyjne cele rozwoju zawarte w niniejszym dokumencie są zgodne z celami i priorytetami zawartymi w wyżej wymienionych dokumentach. Umożliwia to, z punktu widzenia formalnego, ubieganie się Gminy Michałowice o dofinansowanie przewidzianych do realizacji przedsięwzięć rozwojowych (projektów), w tym inwestycji gminnych z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej w latach 2007-2013.

Należy podkreślić, że Władze Gminy Michałowice zwróciły się do mieszkańców, podmiotów gospodarczych i organizacji pozarządowych z prośbą o zgłaszanie propozycji zapisów niniejszego dokumentu w postaci: oceny silnych i słabych stron Gminy, szans i zagrożeń tkwiących w otoczeniu Gminy, głównych problemów jej dalszego rozwoju oraz zadań realizacyjnych. Proces planistyczny miał w związku z tym charakter uspołeczniony.

CZĘŚĆ I

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA

GMINY MICHAŁOWICE

POŁOŻENIE, OBSZAR I LUDNOŚĆ

Gmina Michałowice położona jest w zachodniej części strefy podmiejskiej Warszawy i wchodzi w skład powiatu pruszkowskiego. Graniczy z miastami: Warszawą (z dzielnicami Ursus i Włochy), Piastowem i Pruszkowem oraz gminami: Brwinów, Nadarzyn i Raszyn. Odległość z poszczególnych miejscowości Gminy do centrum Warszawy wynosi od 10 do 19 kilometrów.

Położenie Gminy Michałowice w bezpośrednim sąsiedztwie Warszawy, przecinająca ją arteria komunikacyjna - Aleje Jerozolimskie oraz biegnące w jej pobliżu drogowe trasy komunikacyjne o znaczeniu krajowym: Nr 7 Warszawa-Kraków, Nr 8 Warszawa-Wrocław i Nr 2 Warszawa Poznań, a także bliskie sąsiedztwo Portu Lotniczego na Okęciu powodują, że Gmina jest jednym z najatrakcyjniejszych miejsc do zamieszkania lub inwestowania w działalność gospodarczą w województwie mazowieckim. Dodatkowo Gmina jest powiązana z Warszawą przez Warszawską Kolej Dojazdową (WKD). O jej atrakcyjności inwestycyjnej świadczy widoczny na co dzień intensywny ruch budowlany oraz rosnące ceny gruntów przeznaczonych pod zabudowę mieszkaniową i działalność gospodarczą. Ceny działek budowlanych w Gminie Michałowice - w porównaniu z innymi gminami leżącymi w strefie podmiejskiej Warszawy - są wysokie. W osiedlach Komorów i Michałowice 1 m² gruntu budowlanego kosztuje w granicach 180-320 zł., w miejscowościach Reguły i Opacz Kolonia – 150-220zł, a na pozostałym terenie – ok. 150 zł. Ceny działek budowlanych są porównywalne z cenami działek w Podkowie Leśnej, czy w okolicach Kampinosu. Ceny terenów rolnych kształtują się na poziomie 50 zł.

Gmina Michałowice zajmuje obszar 3474 ha, z czego: użytki rolne - 2517 ha, lasy i użytki leśne - 297 ha, grunty pod wodami - 74 ha, tereny komunikacyjne - 190 ha, tereny osiedlowe - 252 ha, tereny różne - 121 ha oraz nieużytki 23 ha. Zagospodarowanie przestrzenne Gminy jest bardzo różnorodne: poczynając od substandardowej zabudowy wiejskiej, przez jednorodziną zabudowę osiedlową, wille o spokojnej stylistyce okresu międzywojennego XX wieku oraz zabudowę z lat 70-tych i 80-tych XX wieku, aż po niezwykle zróżnicowany postmodernizm realizowany w ostatnim czasie. Na terenie Gminy istnieją duże rezerwy terenowe pod rozwój funkcji mieszkaniowych i gospodarczych. Jest to bardzo korzystna sytuacja, gdyż dalszy rozwój społeczno-gospodarczy Gminy nie będzie napotykał na bariery terenowe. Według stanu na koniec grudnia 2005 roku na terenie Gminy Michałowice znajdowało się ok. 2 tys. niezabudowanych działek budowlanych. Liczba ta została oszacowana na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz szacunkowej liczby nowopowstałych działek w wyniku bieżących podziałów geodezyjnych.

Gmina Michałowice podzielona jest na 12 jednostek pomocniczych: 2 osiedla - Komorów (Komorów,

Granica) i Michałowice Osiedle oraz 10 sołectw: Komorów Wieś, Michałowice Wieś, Nowa Wieś, Opacz Kolonia, Opacz Mała, Pęcice, Pęcice Małe, Reguły, Sokołów i Suchy Las. Ośrodkiem administracyjnym Gminy jest Osiedle Michałowice. Jest ono zlokalizowane w jej północno-wschodniej części, obok przystanku Warszawskiej Kolei Dojazdowej oraz w pobliżu drogi wojewódzkiej Nr 719. Największą miejscowością Gminy jest Komorów, mający pod względem zagospodarowania przestrzennego szczególny charakter. Założony bowiem został jako „miasto-ogród” pod koniec lat dwudziestych XX wieku. W znacznej części charakter ten został w Komorowie zachowany do dzisiaj.

Gminę Michałowice zamieszkuje obecnie 14595 osób (stan w końcu 2005 roku). W latach 1990-2005 ogólna liczba mieszkańców Gminy zwiększyła się o 4318 osób, tj. aż o 40%. W latach 1993-2005 Gmina należała do najszybciej rosnących ludnościowo gmin w województwie mazowieckim. Przyrost zaludnienia Gminy był przede wszystkim następstwem utrzymującego się od wielu lat dodatniego salda migracji. W wieku przedprodukcyjnym jest 21,8%, w wieku produkcyjnym - 63,3%, zaś w wieku poprodukcyjnym - 14,9% ogółu mieszkańców. Zmiany liczby mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy prezentuje poniższe zestawienie:

Miejscowość	Lata			Przyrost lub ubytek rzeczywisty w osobach	Dynamika zmian w latach 1990-2005 (rok 1990=100)
	1990	2000	2005		
Granica	1076	1321	1599	+ 523	148,6
Komorów	2230	3312	3658	+1428	164,0
Komorów Wieś	465	577	660	+195	141,9
Michałowice Osiedle	1876	2377	2699	+823	143,9
Michałowice Wieś	204	240	280	+76	137,3
Nowa Wieś	1358	1498	1656	+298	121,9
Opacz Kolonia	1170	1322	1378	+208	117,8
Opacz Mała	255	224	233	-22	91,4
Pęcice	148	241	307	+159	207,4
Pęcice Małe	178	243	334	+156	187,6
Reguły	1014	1127	1434	+420	141,4
Sokołów	226	226	272	+46	120,4
Suchy Las	77	91	85	+8	110,4
Ogółem	10277	12799	14595	+4318	142,0

Źródło: na podstawie danych UG Michałowice

Największy wzrost zaludnienia cechował przede wszystkim Komorów, Michałowice Osiedle, Reguły, Nową Wieś i Opacz Kolonię. W miarę ustabilizowana jest liczba mieszkańców we wsiach rolniczych. Najwyższe dynamikę wzrostu osiągnęły: Pęcice, Pęcice Małe, Komorów, Michałowice Osiedle, Granica i Reguły. W 6 dużych, zurbanizowanych miejscowościach (Granica, Komorów, Michałowice Osiedle, Opacz Kolonia, Reguły, Nowa Wieś) skupia się 85 % ogółu mieszkańców Gminy.

Skala dalszego napływu ludności do Gminy Michałowice będzie przede wszystkim zależeć od sprawności powiązań komunikacyjnych Gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą (drogi kołowe i transport publiczny), a także od podaży terenów pod budownictwo mieszkaniowe. Zależnie od rozwoju sytuacji docelową wielkość zaludnienia Gminy można przyjąć w przedziale 16 tysięcy (wariant umiarkowany) i 20 tysięcy (wariant dynamiczny).

Pod względem poziomu wykształcenia mieszkańców, Gmina Michałowice sytuuje się na jednym z najwyższych miejsc w województwie mazowieckim. Według Narodowego Spisu Powszechnego 2002 GUS wykształcenie wyższe posiadało 23% ogółu mieszkańców Gminy w wieku 13 lat i powyżej (średnia w województwie mazowieckim 14,8%, w miastach 18,9 %, we wsiach 5,0%), wykształcenie średnie i policealne miało 42% mieszkańców (średnia w województwie mazowieckim 35,5%, w miastach 42,1%, we wsiach 22,8%).

Zasoby pracy w Gminie Michałowice wynoszą około ośmiu tysięcy osób, a ich struktura pod względem wieku jest bardzo korzystna. Notuje się wysoki przyrost zasobów pracy w najmłodszej grupie wieku produkcyjnego, tj. 20-29 lat, a 57% ogółu ludności w wieku produkcyjnym stanowi grupa 20-44-latków, najlepiej wykształconych i zawodowo aktywnych. Gmina stanowi atrakcyjny i przyszłościowy obszar rozwoju gospodarczego. Widać to na przykładzie dynamicznie rozwijających się, a także nowo powstających przedsiębiorstw o charakterze usługowym, handlowym i produkcyjnym. Powstało w ten sposób około 4000 nowych miejsc pracy. Rozwój funkcji gospodarczych prowadzi do przekształcania się charakteru Gminy z rolniczo-mieszkaniowego w handlowo-usługowo-mieszkaniowy. W końcu 2005 roku w wykazie podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru prowadzonego przez Wójta Gminy Michałowice zarejestrowanych było 2650 podmiotów gospodarczych, głównie w działach: usługi, handel i produkcja. Największa liczba zakładów prowadzonych przez osoby fizyczne znajduje się w głównych koncentracjach ludności, tj. w miejscowościach: Komorów - 586 - podmiotów, Michałowice Osiedle - 520, Opacz Kolonia - 265, Nowa Wieś - 164 oraz Reguły - 159. Znaczna liczba firm (zarówno spółek, jak i zakładów osób fizycznych) ma ponadlokalny zasięg działania. Problemem w gospodarce Gminy Michałowice pozostaje rolnictwo ze względu na postępującą urbanizację jej obszaru. Mimo dobrych gleb, rolnicza przestrzeń produkcyjna będzie się kurczyła. Agencja Nieruchomości Rolnych przewiduje systematyczną sprzedaż gruntów ornych pod zorganizowaną zabudowę mieszkaniową i działalność gospodarczą, a także na cele rozwoju infrastruktury komunalnej Gminy. Również część rolników indywidualnych zainteresowana jest zbyciem niektórych terenów. Szanse rozwoju rolnictwa istnieją jedynie w południowo-wschodnim obszarze Gminy na terenach o najlepszych glebach i w większych obszarowo gospodarstwach.

ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

Obszary o wysokich walorach przyrodniczych w Gminie Michałowice przede wszystkim kompleksy leśne i łąkowe w południowej jej części oraz połączone doliny rzeki Raszynki i rzeki Utraty w jej części centralnej, odgrywają istotną rolę w systemie przyrodniczym aglomeracji warszawskiej i podlegają w związku z tym różnorodnej ochronie prawnej. Kompleksy leśne uroczysk Popówek i Chlebów oraz obszary łąkowe w dolinach Zimnej Wody i Utraty (wspomagane przez zieleń osiedla leśnego Komorów), wchodzi w skład podsystemu zasilania i odnowy przyrody aglomeracji warszawskiej, gdzie współtworzą

główny obszar zasilania przyrody żywej w tej części województwa mazowieckiego. Jednocześnie są one - razem z zielenią Podkowy Leśnej i lasami uroczyska Zaborów na zachodzie oraz lasami Sękocina i Magdalenki na południowym wschodzie - ważnym fragmentem regionalnego korytarza ekologicznego, łączącego Kampinoski Park Narodowy z Chojnowskim Parkiem Krajobrazowym. Ważną rolę w systemie przyrodniczym Gminy Michałowice odgrywa także szeroka dolina rzeki Raszynki, która łączy niezwykle cenne z przyrodniczego punktu widzenia stawy raszyńskie (będące ostoją ponad 120 gatunków ptaków, w tym 30 wodnych) z podobnymi stawami między Pęcicami a Pruszkowem. Podobnie jest w przypadku znacznie węższej, ale za to bardziej urozmaiconej doliny Utraty, która łącząc wymienione stawy pomiędzy Pęcicami i Pruszkowem z cennymi kompleksami łąkowymi i leśnymi w południowej części gminy pełni również funkcję lokalnego korytarza ekologicznego.

Wymieniony już wcześniej, główny obszar zasilania przyrody żywej na zachodzie i południu Gminy jest jednocześnie jedynym w tej części województwa mazowieckiego obszarem regeneracji powietrza, wchodzącym w skład podsystemu regeneracji i wymiany powietrza aglomeracji warszawskiej. Położone od niego na północny-wschód tereny otwarte pól i łąk oraz luźnej zabudowy jednorodzinnej (rozdzielające intensywnie zabudowane pasmo pruszkowskie od kształtującego się pasma raszyńskiego), pełnią funkcję ważnego klina przewietrzającego, dzięki któremu stosunkowo czyste i wilgotne powietrze z południowej części gminy może wnikać - przy korzystnym układzie wiatrów - do wnętrza Warszawy.

Potwierdzeniem znaczenia omawianych elementów systemu przyrodniczego aglomeracji warszawskiej dla prawidłowego funkcjonowania środowiska przyrodniczego, a jednocześnie zapewnienia odpowiednich warunków życia mieszkańcom Gminy Michałowice, jest ich miejsce w systemie obszarów chronionych województwa mazowieckiego. Wymienione wcześniej kompleksy leśne i łąkowe (w południowej części Gminy) oraz doliny rzek: Raszynki i Utraty wchodzą w skład Warszawskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, którego podstawowym celem jest zapewnienie ciągłości funkcjonalno-przestrzennej wyróżniających się ekosystemów leśnych, łąkowych i wodnych oraz agrocenoz. W obrębie obszaru chronionego krajobrazu obowiązuje szereg zakazów, nakazów i ograniczeń, mających wpływ na sposób zagospodarowania i użytkowania znacznej części gminy.

Ze względu na wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe, szczególnym formom ochrony prawnej podlegają m.in. cenne fragmenty krajobrazu wiejskiego (zespół przyrodniczo-krajobrazowy wsi Komorów) oraz niektóre obszary zabudowy jednorodzinnej wśród zieleni (osiedle leśne Komorów). Szczególną wartością przyrodniczą odznaczają się dwa parki podworskie (zespoły pałacowo-parkowe w Pęcicach i w Helenowie), którym towarzyszą duże stawy rybne. Na wszystkich wymienionych obszarach stwierdzono liczne okazy starych drzew, objęte ochroną jako pomniki przyrody. Spośród wielu, warto tu wymienić dwie zabytkowe aleje w Komorowie: Al. Marii Dąbrowskiej i w Komorowie Wsi: Al. Starych Lip grupujące łącznie 284 szt. starych drzew (lipy - 235 szt., kasztanowce - 22 szt., klony - 9 szt., robinie akacjowe - 8 szt. i brzozy - 10 szt.).

Głównym zasobem środowiska przyrodniczego Gminy Michałowice są dobre gleby (grunty orne III i IV klasy bonitacyjnej stanowią łącznie ponad 80% wszystkich gruntów ornych w Gminie, podczas gdy w aglomeracji warszawskiej ich udział sięga niewiele ponad 50%).

Najlepsze gleby (kompleksów pszennych - bardzo dobrego i dobrego) występują w miejscowościach: Reguły i Opacz Kolonia oraz Sokołów i Pęcice Małe, a także na terenie gospodarstw rolnych w Pęcicach i Komorowie. Pozostałe gleby kompleksów pszennych występują w Sokołowie, Suchym Lesie i Pęcicach oraz Opaczy Koloni, Opaczy Małej i Michałowicach Wsi, a także na terenie gospodarstw rolnych w Regułach, Pęcicach i Komorowie.

Do obszarów o największych walorach przyrodniczych w Gminie Michałowice należy zaliczyć przede wszystkim półnaturalne łąki w dolinach rzek: Zimnej Wody, Raszynki i Utraty, łącznie z mniej lub bardziej przekształconymi odcinkami rzek, a także utworzonymi na nich dużymi zespołami stawów rybnych. Największe kompleksy zbiorowisk łąkowych, o szerokości dochodzącej do 900 metrów, występują w dolinach rzeki Zimnej Wody (w zachodniej części Gminy) i rzeki Raszynki (w części centralnej). Z kolei bardziej naturalne i silniej zróżnicowane pod względem ekologicznym są łąki w dolinach rzek: Utraty i Zimnej Wody. Występują tu m.in. fragmenty naturalnych lasów, liczne kępy i szpalery drzew, a także zarośla wierzbowe i szuwary, towarzyszące drobnym zbiornikom wodnym i samym rzekom.

Dodatkowym walorem przyrodniczym dolin rzecznych są dwa duże zespoły stawów rybnych (w Pęcicach oraz w Helenowie), a także znacznie mniejszy zbiornik retencyjny w Komorowie, które oprócz funkcji użytkowych spełniają ważną rolę klimatyczną i hydrologiczną (retencja wód), co jest szczególnie cenne ze względu na brak jezior w tej części województwa warszawskiego. Ważnym składnikiem ekosystemów dolinnych są wreszcie same rzeki: przede wszystkim Utrata (najdłuższa i odznaczająca się najbardziej naturalnym korytem) oraz Zimna Woda i uregulowana Raszynka.

Generalnie należy stwierdzić, że wymienione formy dolinne, będąc obszarami o znacznej naturalności i różnorodności biologicznej, mają istotne znaczenie środowiskotwórcze, m.in. jako miejsca występowania zanikających ekosystemów mokradłowych i ginących gatunków roślin oraz ostoje bytowania i trasy wędrówek wielu gatunków zwierząt (przede wszystkim ptaków). Dlatego tak ważnym i pilnym zadaniem staje się zachowanie, a w wielu przypadkach przywrócenie ich ciągłości przestrzennej i funkcjonalnej, zapewniające przetrwanie ekosystemom związanym z płytkimi wodami gruntowymi i wodami powierzchniowymi.

Kolejnym, bardzo cennym walorem środowiska przyrodniczego są dwa stosunkowo duże kompleksy leśne na południu Gminy: uroczysko Chlebów (po wschodniej stronie Utraty) oraz przyległa część uroczyska Popówek. Jak już wspomniano, są one częścią głównego obszaru zasilania przyrody żywej i regeneracji powietrza w południowo-zachodniej, skrajnie odlesionej części aglomeracji warszawskiej. Do obszarów o dużym stopniu naturalności i różnorodności biologicznej należą również tereny starej zabudowy jednorodzinnej wśród zieleni, przede wszystkim osiedle leśne Komorów oraz - w mniejszym stopniu - znacznie młodsze osiedle Michałowice. Długotrwała i pieczołowita pielęgnacja zieleni doprowadziła tutaj do wykształcenia się ekosystemów zbliżonych do naturalnych. Występuje tu kilka cennych fragmentów starodrzewu (m.in. zabytkowy park z dorodnymi jesionami, klonami, kasztanowcami i jaworami) oraz liczne pomniki przyrody (w samym Komorowie objęto ochroną blisko 300 drzew, w tym dwie zabytkowe aleje w większości - lipowe).

Z przyrodniczego punktu widzenia szczególnie wartościowe są również dwa zespoły pałacowo-parkowe z cennym starodrzewem w Helenowie i Pęcicach oraz kilka mniejszych parków podworskich (Komorów Wieś, Reguły, Michałowice Wieś). W parku pęcickim rosną m.in. 250-letnie wiązy szypułkowe i 400 letnia lipa drobnolistna (jedna z najstarszych na Mazowszu), natomiast w Parku Helenowskim uznano za pomniki przyrody czternaście 200-300 letnich dębów szypułkowych oraz dwie 150 letnie topole białe i jesion wyniosły.

DZIEDZICTWO KULTUROWE

Do najważniejszych obiektów zabytkowych w Gminie Michałowice należą:

- Zespół pałacowo-parkowy w Pęcicach, zlokalizowany w dolinie rzeki Utraty.
- Zespół pałacowo-parkowy w Helenowie.
- Parki dworskie w Komorowie Wsi i w Regułach.
- Aleja Marii Dąbrowskiej w Komorowie, stanowiąca zabytek przyrody o długości 500 m, złożona ze starych lip drobnolistnych, brzoź, klonów i robinii akacjowych oraz nowo nasadzonych lip i klonów.
- Aleja Starych Lip w Komorowie Wsi, będąca zabytkiem przyrody ze 132 lipami, 22 kasztanowcami i 5 robiniami akacjowymi. Ogółem na terenie Gminy uznano 305 drzew za pomniki przyrody.
- Kościół parafialny p.w. Św. Piotra i Pawła, zlokalizowany w Pęcicach, w sąsiedztwie zespołu pałacowo-parkowego.
- Osiedle Komorów ze względu na oryginalny układ urbanistyczny i istniejące domy z okresu międzywojennego jest objęte ochroną konserwatorską. Do obiektów objętych ochroną konserwatora zabytków zaliczono: Kościół p.w. Św. Piusa X w Komorowie i Zespół dworsko-parkowy przy ul. Sanatoryjnej 3 w Komorowie Wsi. Z zespołu zachował się dwór i mały obszar parku z urozmaiconym drzewostanem złożonym z jaworów, jesionów, kasztanowców i klonów oraz liczne domy mieszkalne.
- Zabytkowe kapliczki przydrożne i zabytkowe pomniki na cmentarzu w Pęcicach.
- Liczne stanowiska archeologiczne, w szczególności na terenach wsi: Reguły, Michałowice Wieś, Pęcice, Sokołów, Opacz Mała, Komorów Wieś, Nowa Wieś, Helenów, Suchy Las, Granica.

Ochrona zabytków i dbanie o ich estetyczny wizerunek powinny znaleźć się w codziennym działaniu Gminy Michałowice pomimo, że według przepisów prawa obowiązek ochrony i utrzymania w dobrym stanie obiektów zabytkowych spoczywa na właścicielach. Często jednak właściciele budynków zabytkowych nie stać na ich utrzymanie w zadawalającym stanie technicznym, zapewniającym możliwości właściwego, zgodnego z przeznaczeniem, użytkowania, nie mówiąc już o utrzymaniu w estetycznym stanie zewnętrznego wyglądu budynków. Niezbędne jest zatem wsparcie organizacyjne i finansowe ze strony Gminy Michałowice.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Położenie oraz zagospodarowanie przestrzenne Gminy Michałowice są czynnikami warunkującymi kształtowanie układów infrastruktury technicznej w powiązaniu z systemami sąsiednich dzielnic m.st. Warszawy oraz powiatu pruszkowskiego wraz z miastem Pruszkowem. Możliwość integrowania układów infrastruktury z innymi gminami ościennymi wyczerpywały się (zamknięcie wysypisk w Pruszkowie i Nadarzynie, w Grodzisku zbyt

wysokie ceny w kompostowni odpadów, w Brwinowie zaniechano budowy spalarni odpadów w wyniku referendum gminnego), bądź nie występują z powodu ograniczonych zasobów środowiska i potencjałów gminnej infrastruktury (Piastów, Brwinów, Nadarzyn, Raszyn).

Infrastruktura techniczna w Gminie Michałowice funkcjonuje w układach zbiorowych powiązanych z układami zewnętrznymi - elektroenergetyka, zaopatrzenie w gaz sieciowy, wodociągi, kanalizacja, telefonia, w układach zbiorowych lokalnych - wodociągi oraz w układach indywidualnych, w poszczególnych posesjach (nieruchomościach): wodociągi, kanalizacja, ciepłownictwo, wywóz odpadów stałych i płynnych. Istniejące w Gminie systemy infrastruktury technicznej dostosowane są do rozkładu sieci osadniczej i zaludnienia w trzech rejonach:

1. Rejon wschodni: Opacz Kolonia - Opacz Mała - Michałowice Osiedle - Reguły - Michałowice Wieś, w północno-wschodniej części Gminy, od strony Warszawy,
2. Rejon środkowy: Pęcice, Pęcice Małe, Sokołów, Suchy Las w części południowej Gminy,
3. Rejon zachodni: Komorowa, Komorowa Wsi i Granicy, Nowej Wsi w części południowo-zachodniej Gminy.

Dwa skrajnie położone rejon nr 1 i nr 3 są najbardziej zaludnione i zbliżone pod względem liczby ludności, skupiają też większość podmiotów gospodarczych. Rejon wschodni koncentruje ok. 41%, zaś rejon zachodni 52% ogółu mieszkańców Gminy. Najslabiej zaludniony rejon środkowy liczy niespełna 1000 osób, czyli zaledwie 7% ogółu mieszkańców Gminy.

Wodociągi i kanalizacja

W Gminie Michałowice funkcjonują trzy zbiorowe wodociągi niezależne pod względem źródeł zasilania i zasięgu sieci rozdzielczych oraz odcinki wybudowanej w latach 1995-2005 układu sieciowej kanalizacji sanitarnej. W latach 2001-2005 znaczne nakłady poniesiono na budowę sieci wodociągowej, której wybudowano łącznie 10,7 km oraz infrastruktury wodociągowej (zakończono modernizację SUW Pęcice). W ramach realizacji "Harmonogramu budowy kanalizacji sanitarnej..." w 2005 roku wybudowano 7,8 km sieci kanalizacyjnej wraz z przykanalikami. Istniejące systemy wodociągowe w Gminie odznaczają się następującymi cechami:

- wodociągi sieciowe są systemami o małej jednostkowej wielkości produkcji i dostaw wody w okresie doby/roku,
- względnie wysoka dostępność, dla ok. 90-100 % ogółu mieszkańców, występuje w rejonie środkowym i zachodnim: Pęcice, Pęcice Małe, Sokołów, Suchy Las, Komorów, Granica, Komorów Wieś, Nowa Wieś, (związane jest to z dobą jakością wody z własnych ujęć głębinowych), oraz niższa w rejonie wschodnim: Michałowice Wieś, oraz częściowo Michałowice Osiedle,
- posesje nie podłączone do wodociągów oraz leżące poza zasięgiem sieci przesyłowych, zasilane są z wodociągów indywidualnych wodą pobraną z płytkich warstw wodonośnych zagrożonych skażeniem ściekami z występujących jeszcze indywidualnych kanalizacji (szamb).

W okresie od reaktywowania samorządu gminnego (1991-2005) potencjał wodociągów zbiorowych uległ istotnemu powiększeniu. Ponad sześciokrotnie wzrosła liczba podłączeń do

budynków mieszkalnych i związany z tym odsetek obsługiwanej ludności. Uzyskany przyrost potencjału zapewnił poprawę standardu w zakresie zaopatrzenia w wodę mieszkańców.

Do chwili obecnej Gmina wybudowała ponad 65 km sieci kanalizacyjnej, podłączonych zostało ponad 2400 gospodarstw domowych. W priorytetach inwestycyjnych Gminy dominuje kanalizacja sanitarna oraz wodociągowanie tych ulic i miejscowości, gdzie mieszkańcy korzystają jeszcze z własnych studni.

Poczesne miejsce, szczególnie po ostatnich powodziach w kraju, zajmować zaczyna kanalizacja deszczowa. Została opracowana „Koncepcja zagospodarowania wód opadowych w Gminie Michałowice”, łącznie z modernizacją istniejących rowów melioracyjnych i odwodnieniem ulic w osiedlach zurbanizowanych. Koncepcja dzieli Gminę na następujące zlewnie:

- zlewnia rowu U 1 (Michałowice Osiedle, Opacz Kolonia, Reguły),
- zlewnia rzeki Raszynki (Michałowice Osiedle, Michałowice Wieś, Opacz Kolonia, Opacz Mała, Reguły, Pęcice, Sokołów),
- zlewnia rzeki Utraty (Suchy Las, Komorów Wieś, Komorów, Pęcice Małe),
- zlewnia rzeki Zimna Woda (Nowa Wieś, Granica, Komorów).

Zakresem w/w koncepcji objęto tereny przeznaczone pod budownictwo mieszkaniowe i usługi. Określono powierzchnie spływu i ilości wód opadowych, pokazano układ sieci kanalizacji deszczowej. Na tej podstawie będzie opracowywana szczegółowa dokumentacja projektowa. Lata następne będą wymagały zwiększenia nakładów na inwestycje związane z odwodnieniem tych terenów, którym zagrażać mogą powódzie i podtopienia.

Elektroenergetyka

Zapewnienie Gminie Michałowice dostatecznych ilości i pewności dostaw mocy uzależnione jest od stanu sieci i możliwości stacji przekąźnikowych. Zarówno sieć jak i stacje są przeciążone. Rejon Energetyczny w Pruszkowie potwierdza potrzebę zwiększenia liczby stacji zasilania i zmodernizowania sieci niskiego napięcia. Problemem występującym na terenie Gminy Michałowice po rozpoczęciu budowy kanalizacji sanitarnej jest wybudowanie drugostronnego zasilania budowanych pompowni ścieków, którego brak w przypadku awarii istniejącego zasilania powoduje zakłócenia w pracy w/w pompowni.

Gaz sieciowy

W Gminie Michałowice z gazu sieciowego korzysta większość mieszkańców, tj. ok. 94% ich ogółu, w tym 84% użytkuje gaz do celów grzewczych . Zużycie gazu na pozostałe cele jest względnie ustabilizowane. Relacje zużycia w mieszkaniach z ogrzewaniem do nie korzystających z gazu do celów grzewczych wynosi ok. 4:1. Przeciętna wielkość ogrzewanego mieszkania wynosi ok. 145 m² powierzchni użytkowej. Problemem do rozwiązania w najbliższym czasie jest wymiana starej sieci gazowej budowanej około 30 lat temu (sieć uliczna i przyłączeniowa). Przy ograniczonych środkach finansowych posiadanych przez Rozdzielnię Gazu w Pruszkowie wymiana "starej sieci" może rozłożyć się na okres trudny do określenia. W obecnej chwili od 2004 roku „stara” sieć jest modernizowana i wymieniana na nową. Proces modernizacji sieci gazowej jest konsultowany i uzgadniany z Gminą Michałowice.

Gospodarka odpadami stałymi

Gmina Michałowice nie dysponuje własnym składowiskiem odpadów stałych ani nie planuje jego budowy. Odpady, które powstają na terenie Gminy lokowane są na następujących składowiskach: Łubna, Gostynin, Żyrardów, Goranin, Grabowiec gm. Słubice, Kamieńsk, Franki gm. Krośniewice, Słabomierz-Krzyżówka, Mniszki oraz rekultywowane składowisko „Góra Żbikowska” w Pruszkowie jako wypełnienie bryły składowiska. Natomiast nieczystości płynne wywożone są na stacje zlewnie MZO Pruszków i MPO Warszawa oraz na oczyszczalnię ścieków w Raszynie. Ilości odpadów komunalnych wywożonych z terenu Gminy od 2002 roku są monitorowane i z roku na rok ich ilość wzrasta. Za 2005 rok jest to 6072 ton. Wzrasta również co roku ilość odpadów zebranych selektywnie oraz wykorzystanych gospodarczo (poddanych recyklingowi) - 148 ton 2005 w roku, a także przekazanych do kompostowania - 987 ton 2005 w roku (kompostownie w Grodzisku Mazowieckim i w Warszawie). Występują lokalne problemy z usuwaniem z terenu Gminy odpadów budowlanych (gruz, ziemia). Dzikie wysypiska występują okresowo szczególnie na styku sąsiednich gmin z Gminą Michałowice.

W 2005 roku uchwalony został przez Radę Gminy Michałowice „Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Michałowice”, który jest podstawą do uregulowania całej gospodarki odpadami oraz wdrożenia odpowiednich systemów odbioru poszczególnych strumieni odpadów, zawartych w odpadach komunalnych. W 2006 roku uchwalony zostanie nowy „Regulamin utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Michałowice” gdyż stary, z 1997 roku, już się zdezaktualizował. Regulamin ten wprowadzi nową jakość w gospodarce odpadami na terenie Gminy, ponieważ nałoży zarówno na mieszkańców jaki i firmy wywozowe, nowe obowiązki, m.in. na:

- mieszkańców obowiązek segregowania odpadów,
- firmy wywozowe - odzysk, w poszczególnych latach określonych ilości (w kilogramach), każdego rodzaju strumienia odpadu stałego.

W 2006 roku ukończona zostanie również inwentaryzacja pokryć dachowych z elementów zawierający azbest.

Drogi gminne i powiatowe oraz ruch drogowy

Układ dróg gminnych i powiatowych w Gminie Michałowice liczy ogółem 150,6 km. Nawierzchnię asfaltową posiada obecnie 90,8 km dróg gminnych. Pozostałe rodzaje nawierzchni na tych drogach to beton (2,0 km), kostka betonowa (3,5 km), kora asfaltowa (5,0 km), tłuczeń (16,8 km), żużel (15,50 km) i grunt naturalny (17,0 km). Prawie 40% długości sieci dróg gminnych przypada na trzy obszary geodezyjne z zabudową typu osiedlowego: Michałowice Osiedle, Komorów, Granica - drogi gminne mają tu charakter ulic miejskich, a ich sieć stanowi w miarę regularny układ dostosowany do bezpośredniej obsługi działek budowlanych. Przy drogach gminnych i powiatowych na koniec 2001 roku istniało ogółem 18,2 km chodników. Na koniec 2005 roku na terenie Gminy Michałowice istnieje 35,0 km chodników w tym: w Michałowicach Osiedlu (8,7 km), Regułach (3,8 km), Pęcicach (1,6 km), Komorowie (8,4 km), Nowej Wsi (2,5 km), Komorowie Wsi (3,0 km), Pęcicach Małych (0,5 km), Sokołowie (0,6 km) i w Opaczy Kolonii (5,9 km).

Ruch drogowy koncentruje się na drodze wojewódzkiej nr 719 Warszawa-Żyrardów oraz na drogach powiatowych i gminnych stanowiących bezpośrednie trasy dojazdowe do Warszawy i Pruszkowa. W okresie szczytu komunikacyjnego gęstość ruchu na tych drogach jest bliska wyczerpaniu przepustowości. Przyrosty ruchu drogowego wynoszą w ostatnich latach średniorocznie 3-5%.

Teren zajęty pod drogi wszystkich kategorii zajmuje obszar 1,5 km², co stanowi 4,3% powierzchni gminy ogółem. Drogi gminne zajmują 0,7 km². Średnia szerokość nawierzchni dróg gminnych wynosi 4,47 m. Średnia szerokość pasa drogowego wynosi dla tych dróg 8,78 m. Według wytycznych projektowania dróg i ulic najmniejsza szerokość pasa drogowego drogi publicznej najniższej klasy powinna wynosić 10-15 m w terenie zabudowanym osiedlowym (ulica dojazdowa kl. "D") lub 8,5-10,0 m w terenie niezabudowanym i wiejskim (droga kl. VI-VII). Szerokość jezdni drogowej powinna wynosić co najmniej 5,00 m.

Dzięki staraniom Władz Gminy Michałowice sieć drogową jest stale unowocześniana i modernizowana, co znajduje wyraz przede wszystkim w stałym wzroście długości dróg o nawierzchniach twardych (asfaltowych, betonowych itp.). W latach 2001-2005 średnioroczne przyrosty dróg o nawierzchniach twardych wynosiły 2,90 km, a przyrosty dróg asfaltowych 2,45 km.

Układ podstawowy dróg kołowych w Gminie ma średnią jakość w stosunku do potrzeb, ale jest okresowo przeciążony ruchem. Układ uzupełniający ma niezbyt dobrą jakość, choć występuje jeszcze sporo dróg gruntowych (polnych, osiedlowych, dojazdowych). Docelowo należy dążyć do utwardzenia wszystkich dróg w Gminie. Obecny stan dróg w Gminie ma jednak następujące mankamenty, które w przyszłości - wraz ze stałym, długookresowym wzrostem natężeń ruchu drogowego - będą stawały się coraz bardziej uciążliwe:

- zbyt mało jest dróg o wysokich parametrach technicznych; nie istnieje sieć dróg krajowych,
- brak jest prostych, czytelnych przebiegów dróg; występują liczne załamania tras drogowych,
- wszystkie skrzyżowania dróg z linią Warszawskiej Kolei Dojazdowej są jednopoziomowe,
- sieć drogową Gminy wyraźnie dzieli się na dwie osobne sieci, tj. część północno-wschodnią i część południowo-zachodnią (granica podziału jest dolina rzeki Raszynki) - są one połączone ze sobą tylko jedną drogą Reguły-Pęcice,
- zbyt małe są szerokości jezdni drogowych i pasów drogowych,
- drogi nie mają nawierzchni o odpowiedniej nośności, dostosowanej do tonażu poruszających się nimi środków transportowych,
- występująca koncentracja zabudowy przy drogach, praktycznie uniemożliwia ich poszerzenie,
- drogi układu podstawowego są uciążliwe dla okolicznej zabudowy mieszkaniowej (hałas, spaliny, wibracje),
- brak jest dostatecznej ilości urządzeń spowalniania (uspakajania) ruchu samochodowego we wnętrzach osiedli mieszkaniowych.

W niedalekiej przyszłości punkt ciężkości rozwoju drogownictwa w Gminie Michałowice powinien przenieść się z celu “utwardzanie nawierzchni drogowych” na cel “stworzenie nowego, czytelnego układu podstawowego dostosowanego do potrzeb zrównoważonego rozwoju Gminy”. Z uwagi na małe szerokości pasów drogowych i małe odległości zabudowy kubaturowej od krawędzi jezdni ten nowy układ powinien być budowany w większości niezależnie od układu istniejącego dróg, tzn. z reguły bez wykorzystania istniejących śladów dróg.

Transport publiczny

Gminę Michałowice przecina od strony północnej linia kolejowa WKD, prowadząca jedynie trakcję pasażerską i stanowiąca jedną z form szybkiej kolei podmiejskiej aglomeracji warszawskiej. Na obszarze Gminy zlokalizowane są następujące przystanki (w kolejności od strony Warszawy, w nawiasie orientacyjna odległość od dworca Warszawa-Centralna): Opacz (9,3 km), Michałowice (11,1 km), Reguły (12,6 km), Komorów (17,8 km), Nowa Wieś (19,2 km).

Drugą formą transportu publicznego jest komunikacja autobusowa. Obszar Gminy obsługują następujące połączenia liniami autobusowymi publicznymi: Warszawa-Piastów (linia nr 717 MZA), Warszawa - Pruszków, Pruszków - Komorów Wieś (PKS Grodzisk Maz.), Pruszków - Raszyn, Warszawa Ursus - Opacz Kolonia - Warszawa Włochy. Ponadto PKS Grodzisk Maz. obsługuje transport szkolny na terenie Gminy. Układ linii komunikacji zbiorowej wskazuje na komunikacyjneciążenie obszaru Gminy Michałowice do Warszawy i do Pruszkowa.

Na obszarach rolniczych Gminy droga dojścia do najbliższego przystanku komunikacji zbiorowej nie powinna być większa niż 1 km, a na obszarach zurbanizowanych 0,5 km. W gminie Michałowice poza tą 1-kilometrową strefą dojścia znajduje się około 75% powierzchni rolniczych Gminy, co świadczy o niezadowalającym stopniu pokrycia obszaru gminy komunikacją zbiorową. Również częstotliwości ruchu pociągów WKD i autobusów można ocenić jako niezadowalające. Komfort jazdy komunikacją zbiorową ocenia się jako niski, głównie ze względu na zbyt mały stan taboru. Ta generalnie negatywna ocena dotyczy funkcjonowania transportu publicznego wewnątrz obszaru Gminy. W odniesieniu do relacji zewnętrznych ocena ta jest zasadniczo pozytywna, głównie z uwagi na stosunkowo wysoką prędkość komunikacyjną na linii WKD i liniach autobusowych łączących główne miejscowości Gminy z Warszawą i Pruszkowem. W sumie powoduje to, że czas dojazdu do Warszawy nie przekracza granicznej (tj. powszechnie akceptowanej) wartości 45 minut. Czasy dojazdu do Pruszkowa mieści się w granicach 10-20 minut.

W systemie transportu publicznego Gminy Michałowice szczególna rola przypada linii WKD. Lepsze możliwości wykorzystania olbrzymiej zdolności przewozowej tej linii naziemnego metra powinny stworzyć takie inwestycje modernizacyjne, jak: zwiększenie częstotliwości ruchu (przez uzupełnienie liczby taboru w ruchu), osiągnięcie wysokiej prędkości, jakości, bezpieczeństwa i komfortu ruchu, wygrodzenie całej trasy linii, budowa dwupoziomowych skrzyżowań z drogami kołowymi.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Oświata i wychowanie

Gminna baza oświaty i wychowania składa się z czterech jednostek organizacyjnych. Są to:

- Zespół Szkół w Michałowicach złożony ze szkoły podstawowej i gimnazjum,
- Zespół Szkół Ogólnokształcących w Komorowie złożony ze szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum ogólnokształcącego,
- Zespół szkolno-przedszkolny w Nowej Wsi, złożony ze szkoły podstawowej, gimnazjum przedszkola 2-oddziałowego,
- Przedszkole 5-oddziałowe w Michałowicach Osiedlu.

Szkoły podstawowe i gimnazja działają w oparciu o podział terenu Gminy na rejony szkolne, umożliwiające zorganizowanie dowozu uczniów z oddalonych miejscowości. Organizowany jest dowóz dla około 250 uczniów do szkoły w Komorowie i w Michałowicach. Szkoły i przedszkola działają jako jednostki budżetowe. Ich obsługą – także księgową zajmuje się Zespół Obsługi Ekonomiczno-Administracyjnej Szkół. Wydatki bieżące na oświatę (wraz ze szkołą średnią) w 2005 roku wyniosły 15 247 784 zł. Nauczyciele, zatrudnieni w placówkach oświatowych, mają w większości odpowiednie kwalifikacje i wykształcenie, a szkoły prowadzą różnorodną działalność pozalekcyjną, także na rzecz całego lokalnego środowiska.

Zakres i poziom usług oświaty w Gminie Michałowice jest dobry. To wynik zarówno dobrej sytuacji finansowej gminy, jak i przejęcia przez nią nieobligatoryjnych zadań z tej dziedziny (liceum samorządowe). Corocznie dokonywane inwestycje, remonty i nakłady na wyposażenie placówek poprawiły warunki działania szkół i umożliwiły rozszerzanie zakresu ich oferty nauczania. Dzięki odpowiedniemu doinwestowaniu i wyposażeniu, placówki oświatowe są przygotowane do realizacji programów na miarę potrzeb społeczności lokalnej i spełniają istotną rolę zarówno edukacyjną, jak i wychowawczą i kulturalną.

Ze względu na przyrost ludności Gminy występuje potrzeba budowy Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Regułach i Przedszkola Gminnego w Komorowie.

Przedszkola

Na terenie Gminy działają 2 gminne przedszkola w: Michałowicach Osiedlu i Nowej Wsi, obejmujące wychowaniem przedszkolnym ogółem 192 dzieci w 7 oddziałach, w tym 2 oddziały “zerówki”. Ponadto oddziały przedszkolne dla dzieci 6-letnich są zorganizowane przy każdej szkole podstawowej. Na terenie Gminy działają również przedszkola niepubliczne: 2 w Komorowie, 1 w Granicy i 1 w Michałowicach Osiedlu. W 2005 roku były one dotowane w budżecie Gminy w wysokości 1 138 372 zł. Gmina zwraca udzielone dotacje na dzieci zamieszkałe na terenie Gminy Michałowice, a uczęszczające do przedszkoli niepublicznych poza terenem zamieszkania. Uczestnictwo dzieci w wieku przedszkolnym (3-6 lat) wynosi około 80% (łącznie z przedszkolami niepublicznymi) z zameldowanych w 2005 roku 611 dzieci, do przedszkoli uczęszcza 486 dzieci, a w “zerówkach” przebywa 95 dzieci. Obydwa przedszkola gminne mają zadawalające warunki lokalowe.

Szkoły podstawowe

Placówki oświatowe posiadają dobrą bazę lokalową, zostały one rozbudowane i zmodernizowane. W każdej z nich, poza salami lekcyjnymi, istnieje sala gimnastyczna, sale

komputerowe. W szkołach zorganizowano specjalistyczne pracownie. Przy każdej z nich istnieją ogólnodostępne tereny sportowe. W każdej ze szkół poza zajęciami lekcyjnymi, działa świetlica, biblioteka, stołówka szkolna w Komorowie i w Nowej Wsi, a także sklepiki szkolne. Prowadzonych jest wiele rodzajów zajęć pozalekcyjnych, finansowanych z budżetu gminy (koła zainteresowań) lub ogólnorozwojowe zajęcia sportowe, zajęcia wyrównawcze oraz nadobowiązkowe (lekcje języków obcych).

Gimnazja

W każdym gimnazjum oprócz zajęć lekcyjnych prowadzone są również zajęcia pozalekcyjne finansowane z budżetu Gminy, z których korzysta 550 uczniów, co stanowi 89,0% wszystkich uczniów gimnazjum.

Szkoły średnie

Gmina Michałowice należy też do nielicznych gmin w strefie podmiejskiej Warszawy, prowadzących szkołę średnią. W Komorowie od 1993 roku działa bowiem samorządowe Liceum Ogólnokształcące. Jest to obiekt nowy, nowoczesny i dobrze wyposażony. Według stanu na 31.12.2005 roku w liceum uczy się 304 uczniów w 9 oddziałach, a gmina do ich edukacji zatrudnia wysoko kwalifikowaną kadrę pedagogiczną. Oprócz obowiązkowych zajęć w szkole, uczniowie uczestniczą w różnego rodzaju zajęciach pozalekcyjnych. Z oferty zajęć pozalekcyjnych proponowanych przez szkołę korzysta 248 uczniów, co stanowi 81,5% wszystkich uczniów liceum.

Kultura

Realizując zadania własne w zakresie kultury Gmina Michałowice utrzymuje następujące jednostki:

- dwie Gminne Biblioteki Publiczne w: Komorowie i Michałowicach Osiedlu z filią w Nowej Wsi,
- świetlice w: Nowej Wsi, Pęcicach, Regułach i Sokołowie.

Gminne Biblioteki Publiczne od lat zajmują pierwsze miejsce wśród bibliotek powiatu pruszkowskiego jeżeli chodzi o wielkość księgozbioru, zakupu nowości wydawniczych i osiągniętych wyników w czytelnictwie. Liczba czytelników w okresie od 1995 roku (1636 czytelników) do 2005 roku (2242 czytelników) wzrosła o 606 osób tj. o 37%. Największą grupę użytkowników bibliotek stanowią uczniowie i studenci - łącznie 1270 osób. Stale powiększające się księgozbiory oraz zwiększająca się liczba czytelników powodują, że warunki pracy są bardzo uciążliwe. Od lat w najgorszej sytuacji lokalowej jest biblioteka w Michałowicach Osiedlu - występuje więc konieczność budowy nowej siedziby. Poprawę sytuacji lokalowej uzyskano w placówce w Komorowie, gdzie przeprowadzono kompleksowy remont połączony z modernizacją i wyposażeniem siedziby biblioteki. W wyniku prac dla potrzeb czytelniczych przystosowane zostaną piwnice i poddasze budynku. Podjęte zostały również prace związane z komputeryzacją prac bibliotecznych, rozpoczęto tworzenie komputerowego katalogu. Dalszą komputeryzację placówek ułatwi sprzęt komputerowy - 6 sztuk wraz z oprogramowaniem jakie otrzymano w ramach programu IKONKA (zapewnienie powszechnego dostępu do Internetu) dla biblioteki w Komorowie oraz filii w Nowej Wsi.

Gminne imprezy kulturalne odbywają się z reguły na terenie placówek oświatowych, dysponujących odpowiednimi salami. Na imprezy kulturalne wykorzystywane są także świetlice. Na terenie Gminy brak jest wyspecjalizowanego, komunalnego obiektu służącego zaspokajaniu potrzeb społecznych w zakresie upowszechniania kultury. Wiele imprez adresowanych do mieszkańców Gminy odbywa się we współpracy z parafiami. Coroczne cykle koncertowe „Muzyczny Maj w Michałowicach” odbywają się w kościele w Michałowicach. Gmina realizuje zadania kulturalne przez działania własne oraz współpracując z organizacjami pozarządowymi. W 2004 roku zorganizowano lub wspomagano organizację 62 imprez, w 2005 roku było to 78 różnego rodzaju przedsięwzięć kulturalnych. Od 2005 roku część zadań powierzana jest, w drodze konkursu ofert, organizacjom pozarządowym.

Gmina Michałowice współpracuje z następującymi organizacjami pozarządowymi: UKS „Anpler” Nowa Wieś - przy Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Nowej Wsi, UKS Komorów - przy Zespole Szkół Ogólnokształcących w Komorowie, Stowarzyszeniem Kultury Fizycznej - Klub „Anpler” z Nowej Wsi, Stowarzyszeniem „Kulturalny Komorów”, Stowarzyszeniem K-40 z Komorowa, Środowiskiem 32 Mazowieckich Gromad i Drużyn ZHR, Klubem Sportowym „ZDROWIE” z Opaczy Kolonii.

W ramach programu „Dziedzictwo kulturowe Gminy Michałowice” organizowany jest corocznie „Rajd po Kamienistej Drodze”, upamiętniający bitwę pod Pęcicami w sierpniu 1944 roku.

Ochrona zdrowia

Zadania w zakresie ochrony zdrowia nie zostały instytucjonalnie przejęte przez samorząd. Tym nie mniej z budżetu gminy corocznie wydatkowane były pewne sumy na remonty, utrzymanie i wyposażenie istniejących dwóch ośrodków zdrowia: w Komorowie i Michałowicach. W 2000 roku Gmina Michałowice utworzyła bazę lokalową dla dwóch nowoczesnych ośrodków zdrowia w Komorowie i w Michałowicach Osiedlu. Od 1 stycznia 2001 roku na terenie Gminy funkcjonują: Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „RES-MED 40” z siedzibą w Michałowicach i Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ARKA” w Komorowie. Od 1 maja 2004 roku na terenie Gminy zaczął funkcjonować trzeci Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej a mianowicie NZOZ Przychodnia Lekarska „ZDROWIE” w Komorowie. Te ośrodki zdrowia zapewniają podstawową opiekę medyczną.

Ponadto na terenie Gminy istnieją prywatne usługi medyczne, świadczące usługi w zakresie: interny, ginekologii, stomatologii, dermatologii, psychiatrii, fizjoterapii i rehabilitacji. Ponadto, funkcjonują dwie apteki w Komorowie, 2 w Michałowicach Osiedlu i 2 w Nowej Wsi.

Sport i rekreacja

Na terenie Gminy działają stowarzyszenia i organizacje sportowe. Są to Uczniowskie Kluby Sportowe, Szkolne Koła Sportowe oraz Klub Sportowy „Zdrowie” i Klub „Anpler”. W organizacjach tych prowadzone są sekcje piłki koszykowej, nożnej, siatkowej, aerobiku, pływacka, tenisa stołowego, gimnastyki artystycznej, karate i sekcje tańca. Organizowane są zajęcia na siłowniach. Szkoły są głównymi organizatorami zawodów sportowych o znaczeniu lokalnym ale także uczestnikami zawodów o szerszym zakresie. W szkole w Nowej Wsi

działa klasa sportowa o profilu pływanię, a tamtejszy UKS w sekcji pływackiej notuje osiągnięcia na skalę krajową. Osiągnięcia na skalę krajową notuje również Klub Szachowy „HETMAN” działający przy szkole w Michałowicach Osiedlu. W szkole w Komorowie działają sekcje koszykówki (chłopcy w różnych kategoriach wiekowych) osiągając sukcesy w skali Mazowsza. Z inicjatywy władz Gminy organizowane są cykliczne turnieje i rozgrywki sportowe oraz imprezy o charakterze rekreacyjnym, np. Dni Gminy Michałowice. Bazę dla uprawiania sportu stanowią placówki oświatowe. Każda z placówek dysponuje salą sportową z odpowiednim zapleczem oraz terenami sportowymi.

Na przykładzie działania sołectwa w Sokołowie należy zaznaczyć proces aktywnego włączania się społeczności lokalnych w tworzenie miejsc rekreacji sportowej – boisko do piłki nożnej, zaplecze. Na terenie ogólnodostępnych obiektów sportowych organizowane są zajęcia dla młodzieży również w czasie wakacji.

Pomoc społeczna

Jednym z głównych celów pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych, podstawowych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadania z zakresu pomocy społecznej w Gminie Michałowice realizowane są przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) w Nowej Wsi. Grupa rodzin korzystająca ze świadczeń pomocy społecznej bez względu na formę pomocy oraz źródło finansowania w latach 2002-2005 przedstawia poniższe zestawienie:

Lata	Liczba rodzin	Liczba osób w tych rodzinach	Odsetek do ogólnej liczby mieszkańców Gminy
2002	283	650	4,7
2003	290	678	4,8
2004	320	841	5,9
2005	287	671	4,6

Należy podkreślić, że coraz liczniejsza grupa rodzin zwraca się do Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej z prośbą o wsparcie poza finansowe, głównie w zakresie poradnictwa (w tym prawnego), doradztwa i mediacji. Trudności w dostępie do wymienionych form pomocy świadczonych bezpłatnie wymaga od pracowników zatrudnionych w GOPS nieustannego podwyższania kwalifikacji zawodowych oraz zwiększenia środków na zatrudnienie odpowiednich specjalistów. Rozwój poradnictwa specjalistycznego powinien znaleźć się w katalogu działań podejmowanych przez Gminę w sferze pomocy społecznej.

Z przedstawionej liczby rodzin, znaczna ich część korzysta z pomocy finansowej w formie wypłacanych przez GOPS zasiłków. Poniższe zestawienie prezentuje ogólną liczbę osób w rodzinach objętych pomocą finansową w latach 1996-2005 - analizując dane zawarte w obu zestawieniach należy pamiętać, że w niektórych rodzinach świadczenia pieniężne są pobierane przez więcej niż jedną osobę.

Lata	Zadania własne		Zadania zlecone	
	Liczba osób	Liczba osób w rodzinie	Liczba osób	Liczba osób w rodzinach
1996	159	443	124	364
1997	189	492	123	206
1998	184	485	127	335
1999	170	425	125	311
2000	191	397	77	162
2001	212	463	51	93
2002	253	578	92	218
2003	244	580	96	240
2004	375	699	44	92
2005	361	596	34	48

Jak wynika z powyższego zestawienia, od 2000 roku zauważa się wzrost liczby osób korzystających z pomocy w ramach zadań własnych. Taki stan rzeczy był wynikiem coraz bardziej ograniczonych środków na realizację zadań zleconych (głównie zasiłków okresowych) oraz zmiany ustawy o pomocy społecznej, w której katalog zadań zleconych został znacznie ograniczony.

Dokonując analizy sytuacji ekonomicznej rodzin korzystających z pomocy społecznej niepokojącym zjawiskiem jest wzrost liczby rodzin, w których jedynym źródłem utrzymania są świadczenia z pomocy społecznej. W Gminie Michałowice w 2004 roku, takich rodzin było 18, w 2005 roku liczba ta wzrosła do 37. Jednocześnie w perspektywie wydatkowanych środków finansowych, oraz przyznawanych form pomocy należy mieć świadomość ogromnego rozwarstwienia społeczności, obok ludzi bardzo zamożnych żyją osoby osiągające znacznie niższe dochody, które subiektywnie czują się ubogie i zwracają się po pomoc finansową mimo, że przekraczają kryteria uprawniające do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej. Stąd też znaczna część środków będących w dyspozycji GOPS przeznaczana jest na zasiłki celowe specjalne i zwrotne, które przyznawane są osobą przy przekroczonym kryterium dochodowym. Działania Gminy powinny więc w dalszym ciągu koncentrować się na zaspakajaniu potrzeb osób pozbawionych dochodu i spełniających kryteria dochodowe jednocześnie nie wykluczając z kręgu świadczeniobiorców osób nieznacznie przekraczających te kryteria.

Głównymi przyczynami w związku, z którymi mieszkańcy wnioskuje o przyznanie pomocy finansowej z systemu pomocy społecznej są kolejno: bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, ubóstwo, bezrobocie, długotrwała choroba, potrzeba ochrony macierzyństwa, zdarzenie losowe, niepełnosprawność. Po wsparcie występują także rodziny niepełne, wielodzietne oraz dotknięte problemem alkoholizmu, konieczny jest stały monitoring powyższych zjawisk a polityka władz również w kwestiach dotyczących pomocy społecznej powinna być prowadzona w celu osiągnięcia konkretnych celów w oparciu o przyjęte kierunki działań, stąd

też kwestie zabezpieczenia pomocy socjalnej i wsparcie rodzin oraz właściwa organizacja pomocy społecznej powinny mieć odzwierciedlenie w dokumentach strategicznych Gminy.

MIESZKALNICTWO

W końcu 2005 roku na terenie Gminy Michałowice zlokalizowane były 3.622 budynki mieszkalne. W budynkach tych mieściło się 4.675 mieszkań o 21.085 izbach. Na 1000 mieszkańców Gminy przypadało 320 mieszkań - więcej niż średnio w Polsce i w gminach wiejskich aglomeracji warszawskiej. W strukturze własności mieszkań dominują mieszkania prywatne. Nieznaczną część zajmują mieszkania spółdzielcze. Komunalne zasoby mieszkaniowe stanowią: 6 budynków komunalnych mieszkalnych z 22 mieszkaniami, lokale mieszkalne znajdujące się w obiektach szkół - 6 mieszkań oraz 1 lokal w budynku Domu Wiejskiego w Pęcicach o powierzchni 32,9m², a więc łącznie - 29 lokali mieszkalnych o powierzchni 991,02m². Na terenie Gminy występuje zbyt mały zasób komunalnych zasobów mieszkaniowych oraz brak jest mieszkań socjalnych w stosunku do istniejących potrzeb.

Gmina Michałowice wyróżnia się na tle gmin wiejskich aglomeracji warszawskiej relatywnie wysokim stopniem wyposażenia mieszkań w instalacje sanitarne - 3354 mieszkania były podłączone do wodociągu publicznego (ponad 71%), a prawie 4.300 (ponad 91%) posiadało łazienkę.

W latach 1991-2000 w Gminie Michałowice zostało wybudowanych i zasiedlonych 675 budynków mieszkalnych i 812 mieszkań. Natomiast w latach 2001-2005 odpowiednio 581 budynków i 655 mieszkań. Inwestorami są przede wszystkim osoby indywidualne. Mieszkania prywatne stanowiły 85,7% ogółu mieszkań oddanych do użytku w okresie 1991-2000 oraz 92,8% ogółu w latach 2001-2005. Pozostałe oddane do użytku mieszkania znajdują się w budynkach spółdzielczych lub realizowanych przez inne osoby prawne (deweloperów, na wynajem lub sprzedaż, itp.). Wyraźnie jednak zauważalny jest ciągły wzrost udziału mieszkań prywatnych w całkowitej liczbie mieszkań oddawanych do użytkowania.

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Władze Gminy Michałowice, za pośrednictwem Urzędu Gminy Michałowice, podejmują działania mające na celu uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego Gminy. Zwraca się szczególną uwagę na nowe inwestycje: ich lokalizację i wielkości działek przeznaczonych do zabudowy. Takie ustalenia obowiązują w 16-tu już uchwalonych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gmina znajduje się w ścisłej czołówce gmin powiatu pruszkowskiego pod względem liczby uchwalonych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i powierzchni Gminy nimi objętej (ponad 62% ogółu powierzchni). Należy jednak dążyć do 100-procentowego pokrycia powierzchni Gminy tymi planami. By do tego dojść należy zmienić obowiązujące Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

GOSPODARKA FINANSOWA

Z analiz wykonanych budżetów Gminy Michałowice wynika, iż w latach 1991-2005 dochody i wydatki Gminy podlegały znacznemu wzrostowi. Zjawisko to jest z jednej strony skutkiem inflacji i zmian w polskim systemie samorządowym tzn. głównie z przejmowaniem

nowych zadań przez gminy, a tym samym otrzymywaniem dodatkowych dochodów na pokrycie związanych z tym wydatków. Jednak należy wspomnieć, że te dodatkowe dochody otrzymywane przez Gminę Michałowice są często nieadekwatne, tzn. niższe od faktycznych wydatków związanych z przejmowanymi od państwa zadaniami. Z drugiej strony należy podkreślić, że Gmina od dłuższego czasu prowadzi aktywną politykę w zakresie pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym o charakterze dłużnym (kredyty, pożyczki), służącym realizacji szerokiego frontu zadań inwestycyjnych, a także środków pochodzących z funduszy strukturalnych UE. Mocnymi stronami polityki finansowej Gminy są: przy niedostatecznej ilości środków w budżecie Gminy - stosunkowo wysokie dochody własne, świadczące o znacznej samodzielności finansowej Gminy oraz duże nakłady na inwestycje, zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców Gminy.

CZĘŚĆ II

UWARUNKOWANIA I PROBLEMY ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE

Przeprowadzona analiza uwarunkowań i problemów rozwoju Gminy Michałowice doprowadziła do:¹

po pierwsze - wskazania kluczowych zewnętrznych uwarunkowań, czyli zdarzeń, zjawisk, tendencji i procesów, wpływających pozytywnie lub negatywnie na jej rozwój (obecnie lub w przyszłości), czyli zaprezentowanie **szans i zagrożeń rozwojowych Gminy Michałowice**,

po drugie - identyfikacji podstawowych wewnętrznych uwarunkowań jej dalszego rozwoju, wynikających z obecnej sytuacji w sferze społecznej, gospodarczej, ekologicznej, przestrzennej i dziedzictwa kulturowego, czyli przedstawienie **silnych i słabych stron Gminy Michałowice** – jest to ocena stanu istniejącego,

po trzecie - wskazania głównych problemów dalszego jej rozwoju, które wymagają podjęcia określonych działań realizacyjnych zmierzających do likwidacji barier i ograniczeń rozwojowych lub co najmniej złagodzenia ich negatywnego wpływu na dalszy rozwój Gminy i warunki życia mieszkańców - zaprezentowano w postaci **katalogu głównych problemów rozwojowych Gminy Michałowice**.

2.1. ZEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU

Gmina Michałowice - tak jak każda inna gmina - jest w dużym stopniu zależna od swego otoczenia, które oddziałuje na nią wywierając stały wpływ - pozytywny lub negatywny. Oddziaływania te tworzą **uwarunkowania zewnętrzne** (aktualne i przewidywane w przyszłości) w postaci zestawu szans i zagrożeń dla jej bieżącego funkcjonowania i dalszego rozwoju.

¹ Przez **szansę** należy rozumieć czynniki, zdarzenia, okoliczności, zjawiska i procesy występujące w otoczeniu gminy (powiatowym, wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym), które mają korzystny (pozytywny) wpływ na jego obecne funkcjonowanie i dalszy rozwój. Szanse sprzyjają więc rozwojowi gminy. Przez **zagrożenie** należy rozumieć uzasadnione zjawisko, okoliczność, zdarzenie lub proces występujący w otoczeniu gminy (powiatowym, wojewódzkim, krajowym i międzynarodowym), które mają niekorzystny (negatywny) wpływ na jej obecne funkcjonowanie i dalszy rozwój. Zagrożenia stanowią więc bariery, utrudnienia w rozwoju gminy. Mogą być także przyczyną konieczności poniesienia dodatkowych kosztów związanych z jej bieżącym funkcjonowaniem i dalszym rozwojem (np. dopłata z budżetu gminy do oświaty, bowiem przekazywana subwencja oświatowa nie pokrywa kosztów, dopłata do remontów dróg powiatowych). Przez **silne strony** należy rozumieć szeroko rozumiane walory i zasoby gminy. Ponadto zaliczyć do nich można również umiejętności władz gminy w zakresie zarządzania gminą, tworzenia lokalnego klimatu dla przedsiębiorczości w celu stymulowania i wspierania rozwoju gospodarki lokalnej, współpracy z organizacjami pozarządowymi, aktywności w pozyskiwaniu zewnętrznych środków finansowych na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć o charakterze publicznym. Z kolei **słabe strony** są konsekwencją ograniczeń (niedoborów) szeroko rozumianych walorów i zasobów gminy oraz niedostatecznych umiejętności w stosowaniu nowoczesnych metod zarządzania. Duża liczba słabych stron gminy osłabia jej zdolność do konkurencyjności z innymi oraz ogranicza skalę i dynamikę jej dalszego rozwoju.

Na dzień dzisiejszy, **główne bariery ograniczające skalę i tempo rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Michałowice tkwią przede wszystkim w jej otoczeniu**. Jej władze nie mają praktycznie żadnego wpływu na to, co się w nim dzieje. Mogą jedynie stale śledzić (monitorować) zmiany w otoczeniu, co umożliwi zidentyfikowanie obecnych i przyszłych zagrożeń oraz szans rozwojowych Gminy Michałowice. Szczególnie niekorzystny wpływ na jej funkcjonowanie i dalszy rozwój ma obecnie:

- nadal zbyt niskie tempo rozwoju gospodarczego kraju (obecnie ok. 4,5%), czego efektem są duże rozmiary rejestrowanego bezrobocia (średnio w Polsce -17,8%, w województwie mazowieckim - 14,2%) oraz wzrost liczby rodzin, znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej, wymagających pomocy społecznej.
- bardzo trudna sytuacja budżetu państwa, czego efektem jest ograniczanie wydatków na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu, pomoc socjalną, edukację, kulturę i sztukę, bezpieczeństwo publiczne, a także zmniejszające się rozmiary przekazywanych do budżetów samorządów terytorialnych - dotacji i subwencji.

Z kolei, głównym czynnikiem łągającym niekorzystne zewnętrzne uwarunkowania rozwoju Gminy Michałowice jest bliskie sąsiedztwo z Warszawą, która wraz z gminami i powiatami, wchodzących w skład jej obszaru metropolitalnego (aglomeracji warszawskiej) – stanowi obszar, który jest najbardziej atrakcyjnym miejscem w skali Polski pod względem lokalizacji inwestycji krajowych i zagranicznych oraz prowadzenia działalności gospodarczej (jest to tzw. „renta położenia”). Warszawa jest także największym rynkiem pracy w Polsce, co powoduje, że wielu mieszkańców Gminy znajduje tam zatrudnienie. Sprawia to, że zjawiska kryzysowe w znacznie mniejszym stopniu dotyczą ten obszar w porównaniu z innymi regionami kraju. Potencjalną szansą dla dalszego rozwoju Gminy Michałowice jest także maksymalne wykorzystanie pomocy finansowej Unii Europejskiej (fundusze strukturalne) na współfinansowanie przedsięwzięć (projektów) gminnych w latach 2007-2013

Syntetyczne zestawienie kluczowych szans i zagrożeń, tkwiących w otoczeniu w kategoriach zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy Michałowice można przedstawić następująco:

KLUCZOWE SZANSE (OBECNE I POTENCJALNE) TKWIĄCE W OTOCZENIU GMINY MICHAŁOWICE – CZYNNIKI STYMULUJĄCE I WSPIERAJĄCE JEJ DALSZY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY

Otoczenie międzynarodowe i ogólnokrajowe
Trwały i dynamiczny rozwój gospodarczy Polski (średnioroczne tempo wzrostu Produktu Krajowego Brutto powyżej 5%).
Trwała koniunktura gospodarcza w krajach Unii Europejskiej i na Wschodzie, umożliwiająca wzrost eksportu polskich towarów, co sprzyjać będzie poprawie koniunktury gospodarczej w Polsce, a w konsekwencji wzrostowi zatrudnienia i dochodów osobistych ludności.
Maksymalne wykorzystanie przez Polskę pomocy finansowej Unii Europejskiej z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności.
Systemowa pomoc i wsparcie ze strony Rządu RP dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw, w tym firm rodzinnych.
Współfinansowanie z budżetu państwa tworzenia nowych miejsc pracy, zwłaszcza dla absolwentów szkół.

Preferencyjne kredyty i ulgi podatkowe dla przedsiębiorców zwiększających zatrudnienie.
Decentralizacja finansów publicznych, umożliwiająca generowanie większych dochodów własnych jednostkom samorządu terytorialnego oraz stabilne „reguły gry” w zakresie ich finansowania z budżetu państwa (dotacje, subwencje).
Ekologizacja procesów rozwoju kraju, tj. powszechne i współzależne uwzględnianie uwarunkowań przyrodniczych w sterowaniu procesami rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zagospodarowania przestrzeni - praktyczna realizacja zasady zrównoważonego rozwoju kraju.
Znacząca poprawa stanu środowiska przyrodniczego (osiągnięcie norm ekologicznych, obowiązujących w Unii Europejskiej).
Opracowanie i realizacja długookresowej polityki mieszkaniowej państwa zawierającej m.in. instrumenty finansowo-kredytowe wspomagające działania gmin na rzecz rozwoju mieszkalnictwa (budownictwo komunalne, remonty zasobów komunalnych, uzbrojenie terenów).
Wzrost nakładów finansowych z budżetu państwa na edukację (do min. 4% PKB – jest to minimalny standard określony przez UNESCO) i ochronę zdrowia (składka na ubezpieczenia zdrowotne ok. 10%) oraz pomoc społeczną.
Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego i aktywne zwalczanie patologii społecznych.
Rozwój sektora pozarządowego (organizacje społeczne, fundacje, stowarzyszenia, itp.) oraz wolontariatu.
Rozwój współpracy sektora publicznego (państwowego i samorządowego) z organizacjami pozarządowymi na rzecz rozwoju edukacji, kultury i sztuki oraz opieki społecznej. Wspieranie rozwoju wolontariatu jako formy pomocy osobom i rodzinom znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej.
Otoczenie wojewódzkie, warszawskie i powiatowe
Integracja funkcjonalno-przestrzenna obszaru metropolitalnego Warszawy, w tym budowa zintegrowanego systemu transportowego (drogi kołowe, transport publiczny).
Poprawa stanu środowiska przyrodniczego w obszarze metropolitalnym Warszawy.
Modernizacja Warszawskiej Kolei Dojazdowej (WKD).
Realizacja krajowych inwestycji drogowych przebiegających przez Gminę Michałowice oraz w jej pobliżu, co umożliwi lepsze jej skomunikowanie z otoczeniem, w tym z Warszawą.
Duży rynek pracy w Warszawie, umożliwiający mieszkańcom Gminy Michałowice dojazdy do pracy.
Duża koncentracja w Warszawie placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej, szkół średnich i wyższych, placówek kultury i sztuki, handlu i usług, co umożliwia mieszkańcom Gminy Michałowice korzystanie z usług tych placówek.
Opracowanie przez samorząd województwa mazowieckiego: Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2020 roku (aktualizacja) oraz Regionalnego programu operacyjnego województwa mazowieckiego na lata 2007-2013 jako podstawy do absorpcji środków pomocowych Unii Europejskiej.
Opracowanie przez samorząd województwa mazowieckiego Planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego, Programu ochrony środowiska województwa mazowieckiego, Planu gospodarki odpadami w województwie mazowieckim i skuteczna realizacja ich ustaleń.
Aktywna współpraca władz powiatu pruszkowskiego z władzami gmin wchodzących w jego skład w celu rozwiązywania wspólnych dla całej społeczności powiatu problemów, m.in. transport publiczny, drogi kołowe, ochrona środowiska przyrodniczego.

KLUCZOWE ZAGROŻENIA (OBECNE I POTENCJALNE) TKWIĄCE W OTOCZENIU GMINY MICHAŁOWICE – CZYNNIKI OGRANICZAJĄCE I HAMUJĄCE JEJ DALSZY ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY

Otoczenie międzynarodowe i ogólnokrajowe
Skomplikowane procedury ubiegania się przez gminy o środki pomocowe Unii Europejskiej, co grozić będzie nie wykorzystaniem środków finansowych przeznaczonej dla Polski w latach 2007-2013 (fundusze strukturalne i Fundusz Spójności).
Niskie tempo rozwoju gospodarczego kraju.
Dekoniunktura gospodarcza w krajach Unii Europejskiej i na Wschodzie, co w konsekwencji będzie powodować spadek eksportu polskiej gospodarki.
Brak aktywnej polityki państwa w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy, a tym samym przeciwdziałania bezrobociu. Zbyt małe środki z budżetu państwa na aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu.
Zwiększanie się rozmiarów przestępczości i innych przejawów patologii społecznej przy jednoczesnym utrzymywaniu się nie dofinansowania służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo publiczne (Policja, Straż Pożarna) oraz wymiaru sprawiedliwości (sądy i prokuratura). W społecznym odczuciu występuje obecnie duże zagrożenie bezpieczeństwa publicznego. Dotyczy to zarówno przestępczości wobec osób i rodzin, jak i ich mienia.
Spadek nakładów finansowych na oświatę i wychowanie z budżetu państwa (obecnie stanowią one ok. 3,1% ogólnych wydatków). Natomiast według UNESCO nakłady na oświatę powinny kształtować się na poziomie 5,2% produktu krajowego brutto, a nakłady w granicach 4% to niezbędne minimum. Spadek realnej wartości subwencji oświatowej, co powoduje konieczność coraz większego dofinansowywania oświaty z budżetów samorządów terytorialnych, kosztem innych dziedzin.
Pogorszenie w odczuciu społecznym dostępności pacjentów do świadczeń medycznych, zwłaszcza usług o charakterze specjalistycznym (wizyty u lekarzy specjalistów, specjalistyczne badania diagnostyczne, pomoc szpitalna).
Zbyt małe środki finansowe z budżetu państwa na zabezpieczenie potrzeb ludności w zakresie pomocy społecznej.
Brak spójnej i aktywnej długookresowej polityki mieszkaniowej państwa, w tym zwłaszcza wsparcie taniego budownictwa mieszkaniowego dla osób niezamożnych (budownictwo komunalne, w tym socjalne).
Niski poziom nakładów finansowych na budowę i modernizację dróg kołowych (krajowych, wojewódzkich i powiatowych), co przy dynamicznym rozwoju motoryzacji powoduje stałe pogarszanie się warunków podróżowania i bezpieczeństwa ruchu.
Otoczenie wojewódzkie, warszawskie i powiatowe
Wchodzenie w wiek produkcyjny licznych nowych roczników młodzieży, co przy braku nowych miejsc pracy będzie powodować wzrost rozmiarów bezrobocia.
Brak skoordynowanej polityki rozwoju społeczno-gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego w skali całego obszaru metropolitalnego Warszawy. Dotyczy to zwłaszcza systemu transportowego – drogi kołowe, transport publiczny, modernizacje i remonty dróg ponadgminnych, zintegrowany system zbiorowej komunikacji podmiejskiej i warszawskiej (brak wspólnego systemu biletowego).
Pogarszające się warunki dojazdu do Warszawy na skutek rosnącego natężenia ruchu samochodowego i złego stanu technicznego dróg kołowych.

Przeprowadzona analiza zewnętrznych uwarunkowań rozwoju Gminy Michałowice umożliwiła zidentyfikowanie kluczowych szans i zagrożeń, które mają obecnie lub mogą mieć w przyszłości wpływ na skalę i tempo jej dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego. Nie ulega wątpliwości, że skuteczne rozwiązywanie szeregu problemów społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i ekologicznych występujących obecnie na terenie Gminy Michałowice w dużej mierze warunkowane będzie rozwiązaniami systemowymi na szczeblu państwa (ustrojowo-prawnymi i finansowymi), koniunkturą gospodarczą, rozwojem handlu zagranicznego, kondycją budżetu państwa i stopniem wykorzystania pomocy finansowej Unii Europejskiej.

2.2. WEWNĘTRZNE UWARUNKOWANIA ROZWOJU – OCENA STANU ISTNIEJĄCEGO

Obok uwarunkowań makroekonomicznych zasadniczy wpływ na rozwój Gminy Michałowice będą miały lokalne źródła rozwoju - jej walory i potencjalne zasoby. Niezbędne będą także aktywne i profesjonalne działania organów samorządu i Urzędu Gminy oraz aktywność organizacji pozarządowych na rzecz wspierania, stymulowania i promowania rozwoju społeczno-gospodarczego

Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju Gminy Michałowice składają się z zestawu jej silnych i słabych stron. Ich enumeracja jest swoistą „samooceną”, osiągniętego dotąd poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego. Analiza silnych i słabych stron wskazuje na potencjał rozwojowy Gminy Michałowice. W analizie uwzględniono następujące czynniki, które mają i będą mieć w przyszłości wpływ na jej rozwój społeczno-gospodarczy, a mianowicie:

1.	Położenie w systemie osadniczym
2.	Powiązania z systemem transportu krajowego i międzynarodowego
3.	Stan układu komunikacji drogowej i kolejowej
4.	Potencjał demograficzno-społeczny
5.	Potencjał gospodarczy
6.	Stan infrastruktury i gospodarki komunalnej
7.	Dostępność nieruchomości (gruntów) na cele rozwoju mieszkalnictwa i przedsiębiorczości
8.	Warunki mieszkaniowe
9.	Stan i funkcjonowanie infrastruktury społecznej
10.	Zasoby i jakość środowiska przyrodniczego
11.	Zasoby i jakość środowiska kulturowego
12.	Gospodarka finansowa Gminy

Uwarunkowania wewnętrzne rozwoju Gminy Michałowice w kategoriach jej silnych i słabych stron przedstawiają się następująco:

Mocne strony Gminy Michałowice czynniki stymulujące i wspierające jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy	Słabe strony Gminy Michałowice czynniki ograniczające i hamujące jej dalszy rozwój społeczno-gospodarczy
1. Położenie w systemie osadniczym	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Położenie w bliskim sąsiedztwie Warszawy, co jest źródłem korzyści zarówno dla jej mieszkańców (Warszawa jako miejsce pracy i korzystania z szeroko rozumianych usług), jak i gminy (bliskość Warszawy podnosi atrakcyjność inwestycyjną Gminy). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Nadmierny napływ ludności i podmiotów gospodarczych, co może stanowić zagrożenie dla realizacji koncepcji zrównoważonego rozwoju Gminy.
2. Powiązania z systemem transportu krajowego i międzynarodowego	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bliskość dróg krajowych: nr 7 Warszawa-Kraków, nr 8 Warszawa-Wrocław, nr 2 Warszawa-Poznań. ➤ Bliskość Międzynarodowego Portu Lotniczego Okęcie. ➤ Bliskość węzłów kolejowych m. st. Warszawy. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pogłębiające się trudności komunikacyjne w dojazdach do i z Warszawy wskutek nadmiernego przeciążenia ruchem kołowym podstawowego układu komunikacji drogowej. Niezadowalający jest także standard podróżowania środkami komunikacji publicznej w dojazdach z i do Warszawy – przepełnione autobusy i pociągi WKD, zagrożenie poczucia bezpieczeństwa osobistego. W konsekwencji wzrasta czas i pogarsza się znacznie komfort podróży, zwłaszcza w okresach porannego i popołudniowego szczytu komunikacyjnego. Utrzymywanie się takiej sytuacji będzie powodować spadek atrakcyjności Gminy dla lokalizowania się ludności (budownictwo mieszkaniowe) i działalności gospodarczej (ograniczenie liczby nowych miejsc pracy). ➤ Przeciążenie ruchem samochodowym dróg dojazdowych do dróg krajowych i wojewódzkich.
3. Stan układu komunikacji drogowej i kolejowej	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stosunkowo dobre pokrycie obszaru Gminy siecią drogowych połączeń międzyosiedlowych o nawierzchniach twardych. ➤ Dość wysoki udział dróg o nawierzchniach twardych w całkowitej długości sieci drogowej w Gminie. ➤ Obsługa komunikacją kolejową osiedli i wsi wzdłuż linii Warszawskiej Kolei Dojazdowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Brak odpowiednich bezpośrednich połączeń drogowych przebiegających poza obszarami zwartej zabudowy w układzie dróg gminnych i powiatowych. ➤ Jednopoziomowe skrzyżowania dróg z linią WKD. ➤ Zbyt małe szerokości jezdni drogowych i pasów drogowych (w wielu przypadkach koncentracja zabudowy przy drogach, uniemożliwia ich poszerzenie) - dotyczy to zwłaszcza dróg powiatowych. ➤ Niedostateczna jakość nawierzchni drogowych.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przeciążenie dróg ponadlokalnych, łączących Gminę z Warszawą, co powoduje wzrost czasu dojazdów. ➤ Brak jest prostych, czytelnych przebiegów dróg kołowych - występują liczne załamania tras drogowych. ➤ Sieć drogowa Gminy wyraźnie dzieli się na dwie osobne sieci, tj. część północno-wschodnią i część południowo-zachodnią (granicą podziału jest dolina rzeki Raszynki) - są one połączone ze sobą tylko jedną drogą Reguły-Pęcice. ➤ Drogi kołowe układu podstawowego są uciążliwe dla okolicznej zabudowy mieszkaniowej (hałas, spaliny, wibracje). ➤ Braki w systemie uspakajania (ograniczania) ruchu samochodowego wewnątrz osiedli mieszkaniowych. ➤ Niski komfort podróżowania komunikacją zbiorową (WKD, autobusy) w godzinach szczytu. Zbyt małe częstotliwości ruchu taboru. ➤ Braki w systemie "park and ride" („jedź i parkuj”) przy przystankach WKD. ➤ Zbyt mała ilość chodników dla pieszych. ➤ Brak dostatecznej ilości ścieżek rowerowych. ➤ Niepełne pokrycie obszaru Gminy liniami komunikacji zbiorowej, zwłaszcza obszarów wiejskich.
4. Potencjał demograficzno-społeczny	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dynamiczny rozwój ludnościowy Gminy, co jest efektem postrzegania jej jako atrakcyjnego miejsca do zamieszkania. ➤ Duże i wzrastające zasoby pracy. ➤ Relatywnie wysoki poziom wykształcenia ludności. ➤ Przedsiębiorczość i zdolności adaptacyjne mieszkańców do warunków gospodarki rynkowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wzrastający odsetek ludności w wieku poprodukcyjnym. ➤ Przyrost liczby ludności zamieszkującej Gminę bez zameldowania na pobyt stały. ➤ Niebezpieczeństwo przekroczenia racjonalnego, z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, poziomu zaludnienia Gminy.
5. Potencjał gospodarczy	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Trwały wzrost liczby przedsiębiorstw produkcyjnych, hurtowni i zakładów usługowych o ponadlokalnym zasięgu działania, tworzących bazę ekonomiczną Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Małe obszarowo indywidualne gospodarstwa rolne. ➤ Nadwyżka osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych. ➤ Zbyt duża intensywność zabudowy o charakterze gospodarczym, co może stanowić zagrożenie dla ładu ekologicznego Gminy.
6. Stan infrastruktury i gospodarki komunalnej	

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wysoki poziom upowszechnienia sieci wodociągowej na terenie Gminy. ➤ Korzystny bilans zasobów ujęć wody. ➤ Sukcesywna budowa sieci kanalizacji sanitarnej. ➤ Aktywna polityka inwestycyjna i finansowa Władz Gminy w dziedzinie budowy sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej. ➤ Porozumienie międzygminne o rzucie ścieków do oczyszczalni ścieków w Pruszkowie. ➤ Zapewnienie zrzutu ścieków z szamb w punktach zlewnych w Pruszkowie, Nadarzynie lub Warszawie. ➤ Prawne uregulowanie (przepisy gminne) zasad usuwania odpadów stałych i płynnych z posesji oraz świadczenia usług w układach konkurencji poprzez udzielanie zezwoleń na działalność kilkunastu przewoźnikom. ➤ Dobre zaopatrzenie mieszkańców w gaz sieciowy (ok. 94%), w tym do celów grzewczych (ok. 84%). ➤ Wysoki stopień telefonizacji Gminy. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Funkcjonowanie indywidualnych kanalizacji (szamb) w posesjach oraz indywidualnych ujęć wody. ➤ Nieszczelne szamba. ➤ Braki w systemie kanalizacji deszczowej w obszarach o gęstej zabudowie. ➤ Zniszczone rowy odwadniające. ➤ Straty wody w sieci wodociągowej z tytułu nielegalnych podłączeń oraz znaczne zużycie wody na cele technologiczne. ➤ Dzikie wysypiska odpadów stałych w Gminie oraz w Raszynie i Nadarzynie na terenach graniczących z gminą Michałowice. ➤ Przeciążona sieć energetyczna i ograniczone możliwości stacji przekąźnikowych. ➤ Zbyt niski udział kotłowni na paliwa ekologiczne. ➤ W niektórych rejonach Gminy brak jest możliwości realizacji usług internetowych.
7. Dostępność nieruchomości (gruntów) na cele rozwoju mieszkalnictwa i przedsiębiorczości	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Sukcesywne uchwalanie przez Radę Gminy miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. ➤ Możliwości zagospodarowania terenów rolnych (zwłaszcza gruntów Agencji Rolnej Skarbu Państwa) pod rozwój mieszkalnictwa, przedsiębiorczości oraz infrastruktury komunalnej. ➤ Potencjalne rezerwy terenowe pod rozwój mieszkalnictwa, działalności gospodarczej i rekreacji 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ograniczenia w lokowaniu budownictwa mieszkaniowego wraz z obiektami towarzyszącymi i działalności gospodarczej w związku ze Strefą ograniczonego użytkowania Lotniska „Okęcie” oraz z planowanymi drogami szybkiego ruchu. ➤ Bardzo skromny komunalny zasób gruntów budowlanych. ➤ Skromny zasób komunalnych gruntów na cele publiczne.
8. Warunki mieszkaniowe	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Duży ruch budowlany w zakresie jednorodzinne budownictwa mieszkaniowego. ➤ Wysoki standard mieszkań zarówno pod względem wyposażenia w instalacje sanitarne, jak i powierzchni. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Skromny zasób komunalnych zasobów mieszkaniowych.
9. Stan i funkcjonowanie infrastruktury społecznej	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dobra organizacja i poziom oświaty i wychowania - priorytetowe traktowanie oświaty przez Władze Gminy, ➤ Funkcjonowanie samorządowego liceum ogólnokształcącego, ➤ Nowe lub zmodernizowane budynki szkolne o odpowiedniej wielkości i wyposażeniu, z salami gimnastycznymi i terenami sportowo-rekreacyjnymi. ➤ Wysoki poziom wykształcenia i przygotowania 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Brak pływalni przyszkolnych. ➤ Brak odpowiednio zagospodarowanych terenów rekreacyjnych. ➤ Trudne warunki lokalowe Gminnej Biblioteki Publicznej w Michałowicach Osiedlu. ➤ Brak przedszkola gminnego w Komorowie. ➤ Brak Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Regułach. ➤ Brak wyspecjalizowanego obiektu służącego

<p>zawodowego nauczycieli.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Liczne zajęcia pozalekcyjne w kołach zainteresowań, zajęcia wyrównawcze oraz ogólnorozwojowe (finansowane lub współfinansowane przez gminę). ➤ Zorganizowany dowóz uczniów do szkół. ➤ Funkcjonowanie zarówno publicznych, jak i niepublicznych placówek wychowania przedszkolnego. ➤ Bardzo dobre lokalowe warunki przychodni zdrowia (POZ), dobra dostępność do usług medycznych. ➤ Efektywne wspieranie przez Władze Gminy funkcjonowania bibliotek publicznych. ➤ Wspieranie przez Władze Gminy rozwoju działalności sportowo-rekreacyjnej w szkołach i sekcjach sportowych. ➤ Organizacja festynów, rozgrywek i zawodów sportowych dla mieszkańców Gminy. 	<p>zaspokajaniu potrzeb w zakresie upowszechniania kultury i edukacji.</p>
10. Zasoby i jakość środowiska przyrodniczego	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Bardzo dobre gleby (80% gruntów ornych stanowią grunty III i IV klasy bonitacyjnej). ➤ Rozległe, półnaturalne kompleksy łąkowe, miejscami o znacznej różnorodności biologicznej (zwłaszcza w dolinach rzek: Zimnej Wody, Raszynki i Utraty). ➤ Doliny rzeczne łącznie z rzekami odznaczające się na pewnych odcinkach dużą naturalnością (głównie dolina rzeki Utraty). ➤ Duże zespoły stawów (między Pęcicami a Pruszkowem i w Helenowie) i mniejsze zbiorniki wodne (m.in. na Utracie w Komorowie Wsi). ➤ Dwa stosunkowo duże kompleksy leśne (uroczysko Chlebów oraz część uroczyska Popówek). ➤ Obszary zabudowy jednorodzinnej wśród zieleni (osiedle leśne Komorów oraz częściowo Nowa Wieś i Michałowice). ➤ Zespoły pałacowo-parkowe z cennym starodrzewem (Helenów i Pęcice) oraz mniejsze parki dworskie. ➤ Pojedyncze obiekty o wysokich walorach przyrodniczych (pomniki przyrody, w tym 2 zabytkowe aleje lipowe w Komorowie i w Komorowie Wsi). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zbyt mała lesistość oraz zły stan sanitarny i degradacja lasów. ➤ Nadmiernie uboga struktura ekologiczna obszarów polnych i niektórych łąk (brak zadrzewień i zakrzewień, roślinności miedz i drobnych oczek wodnych). ➤ Katastrofalne zanieczyszczenie wód powierzchniowych (rzeki: Utrata, Raszynka, Zimna Woda) i zagrożenie płytkich wód podziemnych. ➤ Okresowe przesuszenie i degradacja niektórych obszarów łąkowych (głównie wskutek wadliwie działających melioracji). ➤ Osłabienie funkcji ekologicznych doliny rzeki Utraty i pozostałych dolin rzecznych. ➤ Zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego przede wszystkim w północnej części Gminy (napływ zanieczyszczeń z Pruszkowa, Piastowa i Ursusa oraz w mniejszym stopniu z Raszyna). ➤ Znaczna degradacja środowiska przyrodniczego na niektórych obszarach Gminy (wzdłuż drogi Warszawa-Żyrardów, w otoczeniu niektórych zakładów oraz w miejscach eksploatacji piasku i żwiru). ➤ Nadmierny hałas lotniczy we wschodniej części Gminy (strefa nalotów na pas startowy lotniska „Okęcie”). ➤ Znikające szpalery drzew w pasach drogowych. ➤ Niewystarczający, w stosunku do stanu

	pożądanego, poziom świadomości ekologicznej wśród części mieszkańców Gminy.
11. Zasoby i jakość środowiska kulturowego	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oryginalny układ urbanistyczny i zabytkowa zabudowa osiedla Komorów (miasto-ogród). ➤ Udana pod względem architektonicznym i urbanistycznym niektóre zespoły zabudowy mieszkaniowej, realizowane w sposób zorganizowany (w Pęcicach i Michałowicach Osiedlu). ➤ Występujące na terenie Gminy obiekty i zespoły zabudowy zabytkowej. ➤ Cenny zespół przyrodniczo-krajobrazowy wsi Komorów. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozproszenie przestrzenne obiektów usługowych oraz brak wykształconych ośrodków usługowych. ➤ Niedostateczna powierzchnia i niefunkcjonalność budynku Urzędu Gminy oraz brak odpowiedniego parkingu. ➤ Chaos przestrzenny w wielu obszarach Gminy, wpływający negatywnie na jej wizerunek. ➤ Niedostosowanie wielkości działek do nowo realizowanych budynków. ➤ Nie zagospodarowane ulice (brak chodników, zły stan nawierzchni, brak zieleni).
12. Gospodarka finansowa Gminy	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Duże nakłady na inwestycje gminne, zgodnie z preferencjami mieszkańców. Gmina od kilku lat plasuje się na czołowych pozycjach w rankingach gmin najwięcej inwestujących w Polsce. ➤ Stosunkowo wysokie dochody własne, świadczące o znacznej samodzielności finansowej Gminy. ➤ Wysoki udział wydatków inwestycyjnych w budżecie gminy. ➤ Aktywna polityka w zakresie pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania, pozwalająca realizować rozszerzony w stosunku do własnego potencjału finansowego zakres zadań inwestycyjnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zbyt niskie dochody budżetu Gminy w stosunku do potrzeb inwestycyjnych, co zmusza do zaciągania kredytów. ➤ Stosunkowo niskie dochody budżetowe z subwencji oświatowej – w stosunku do istniejących i wzrastających corocznie kosztów funkcjonowania szkół.

Biorąc powyższe wyniki analizy uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych GMINY MICHAŁOWICE, jej władze swą działalność będą koncentrować na dwóch rodzajach postępowania, a mianowicie:

- **zorientowanego na świat zewnętrzny** (otoczenie Gminy), poszukując w nim szans (sposobności) i unikając zagrożeń rozwojowych Innymi słowy chodzi tu z jednej strony o maksymalne wykorzystywanie pojawiających się szans rozwojowych, z drugiej zaś - minimalizowanie negatywnych oddziaływań (zagrożeń) - jest to swoista "ochrona" przed niesprzyjającym otoczeniem.
- **zorientowanego na zasoby wewnętrzne**, czyli zasoby własne Gminy (społeczne, gospodarcze, infrastrukturalne, przestrzenne, ekologiczne, finansowe i kadrowe), które z jednej strony wpływają na jakość życia obecnych mieszkańców i funkcjonowania zlokalizowanych już przedsiębiorców, z drugiej zaś strony determinują poziom jej atrakcyjności lokalizacyjnej dla potencjalnych mieszkańców i podmiotów gospodarczych w przyszłości. Chodzi tu o dalsze umacnianie silnych stron oraz o eliminowanie słabych stron Gminy.

2.3. GŁÓWNE PROBLEMY ROZWOJU

Podstawą do formułowania problemów rozwojowych Gminy Michałowice są wyniki przeprowadzonej analizy uwarunkowań, a zwłaszcza identyfikacja zagrożeń rozwojowych, tkwiących w jej otoczeniu oraz słabych stron. Wychodząc od definicji problemu, jako „zadania danego do rozwiązania lub trudnej do rozstrzygnięcia sprawy” - niedostateczne tempo przemian oraz niedostateczna ilość, jakość i sprawność funkcjonowania różnego rodzaju instytucji, obiektów i urządzeń powoduje obecnie lub powodować będzie w przyszłości powstawanie napięć, konfliktów oraz barier odczuwanych przez mieszkańców i podmioty gospodarcze. Są to więc określone uciążliwości, których usunięcie lub co najmniej złagodzenie ich negatywnych skutków wymaga podjęcia określonych działań naprawczych. Główne problemy dalszego rozwoju Gminy Michałowice były rozpatrywane w czterech kategoriach strategicznych, a mianowicie:

- powiązań transportowych Gminy z otoczeniem, głównie z Warszawą (drogi kołowe, zbiorowa komunikacja publiczna - kolej i autobusy),
- atrakcyjności Gminy dla dalszego rozwoju budownictwa mieszkaniowego, istniejących firm i lokalizowania się nowych inwestorów,
- ilości oraz jakości funkcjonowania usług społecznych (edukacja, ochrona zdrowia i pomoc społeczna, kultura i sztuka, sport i rekreacja, bezpieczeństwo publiczne),
- sprawności oraz niezawodności funkcjonowania obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej, w tym służących ochronie środowiska przyrodniczego.
- zachowania walorów środowiska naturalnego

Efektom takiego podejścia było zdefiniowanie głównych problemów rozwojowych, których rozwiązanie lub złagodzenie ich niepożądanych skutków społecznych, gospodarczych i ekologicznych przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców i wzrostu rangi Gminy Michałowice w otoczeniu. Ich enumerację prezentuje poniższe zestawienie:

Katalog głównych problemów rozwojowych Gminy Michałowice – problemy wymagające podjęcia działań naprawczych

Niewystarczający poziom upowszechnienia sieci wodociągowej i kanalizacji sanitarnej
Degradacja i dekapitalizacja rowów odprowadzających wody opadowe i roztopowe
Niedostateczna ilość i jakość dróg kołowych układu podstawowego, brak dwupoziomowych skrzyżowań dróg kołowych z linią WKD, pogłębiające się trudności komunikacyjne Gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą
Niebezpieczne, dla ruchu samochodowego i pieszych, skrzyżowania komunikacyjne głównych dróg
Braki w ilości chodników dla pieszych i ścieżek rowerowych
Niedostatecznie rozwinięta komunikacja zbiorowa w systemie „park and ride” („parkuj i jedź”) - parkingi strategiczne dla samochodów osobowych przy przystankach WKD
Niezadawalający stan utrzymania czystości i porządku oraz gospodarowania odpadami komunalnymi
Nasilająca się presja urbanizacji na obszary o wysokich walorach przyrodniczych
Mała różnorodność biologiczna i obniżona kondycja ekologiczna większości obszarów rolnych i niektórych łąkowych
Niska świadomość ekologiczna oraz aktywność części mieszkańców na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego

Przyspieszenie działań na rzecz porządkowania zabudowy i kształtowania ładu przestrzennego
Brak przestrzenie wykształconego ośrodka obsługi mieszkańców Gminy oraz odpowiedniego budynku siedziby Urzędu Gminy
Brak odpowiednio zagospodarowanych terenów dla celów rekreacji, m.in. nad zalewem na rzece Utracie i rzece Raszynce oraz rzece Zimna Woda
Potrzeba pozyskiwania terenów na cele publiczne
Niedostateczny rozwój terenów zieleni we wschodniej części Gminy

Zdefiniowane główne problemy rozwojowe Gminy Michałowice stanowią podstawę do formułowania celów rozwoju gminy (strategicznych i operacyjnych), a także zadań realizacyjnych.

CZĘŚĆ III

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ JAKO PODSTAWA GOSPODAROWANIA W GMINIE MICHAŁOWICE

Istotą ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU jest zapewnienie trwałej poprawy jakości życia współczesnych i przyszłych pokoleń poprzez kształtowanie właściwych proporcji między kapitałem ekonomicznym, ludzkim i przyrodniczym. Przyjmuje ona za swoją podstawę założenie, że poprawa, a co najmniej nie pogarszanie stanu środowiska przyrodniczego, winny być jednym z podstawowych czynników warunkujących rozwój gospodarczy i poprawę jakości życia ludności. Dla osiągnięcia ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU konieczne jest, aby ochrona środowiska przyrodniczego stanowiła nieodłączną część procesów rozwoju społeczno-gospodarczego i zagospodarowania przestrzennego i nie była rozpatrywana w oderwaniu od nich. Innymi słowy, ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ to nadanie postępowi cywilizacyjnemu kierunku zachowującego w sposób trwały zasoby i walory środowiska przyrodniczego oraz czynna jego ochrona.

Na ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ składają się cztery podstawowe elementy:

- planowanie dla przyszłości, czyli rozwiązując dzisiejsze problemy nie zapominajmy o przyszłych pokoleniach i ich potrzebach,
- planowanie dla środowiska życia człowieka, obejmującego zarówno elementy przyrodnicze, jak i antropogeniczne (sztucznie stworzone przez człowieka),
- zapewnienie sprawiedliwego dostępu do zasobów przyrodniczych obecnych i przyszłych pokoleń,
- szeroki udział różnych grup społecznych w podejmowaniu decyzji dotyczących kierunków i tempa procesów rozwojowych.

Celem ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU jest stała poprawa jakości życia obywateli poprzez zaspokojenie obecnych potrzeb, bez szkody dla możliwości ich zaspokajania przez przyszłe pokolenia. Jego realizacja jest możliwa tylko poprzez ekonomiczne działanie opierające się na trzech szczegółowych zasadach:

1. **Zasada równowagi**, a ściślej mówiąc zasada ładu zintegrowanego. Oznacza ona dostosowanie zasobochłonności procesów gospodarowania do dostępności wszystkich zasobów jakimi społeczność na danym terenie dysponuje, tj. zasobów przyrodniczych, zasobów pracy i zasobów kapitału. Ładem zintegrowanym można więc nazwać sytuację, w której w sposób harmonijny realizowane są cele społeczne, ekologiczne i ekonomiczne danej społeczności.

2. **Zasada efektywności** (racjonalnego gospodarowania), która ma dwa warianty:

- wydajności, nakazującej przy dopuszczalnym poziomie zużycia zasobów przyrodniczych maksymalizowanie efektów społecznych i gospodarczych,

- oszczędności, nakazującej przy zadanym poziomie efektu społecznego i gospodarczego minimalizowanie zużycia zasobów przyrodniczych.

Stąd też, w procesie racjonalnego gospodarowania należy brać pod uwagę nie tylko kryterium ekonomiczne, lecz także kryteria ekologiczne. Powinny one wymuszać w sferze gospodarowania dostosowanie produkcji do posiadanych zasobów przyrodniczych, uświadomić konieczność uwzględniania potrzeb przyszłych pokoleń, pomagać w prawidłowym określaniu zakresu, a także kosztów produkcji bezodpadowej, aby w rezultacie przekonać społeczeństwo o nieopłacalności degradacji środowiska. W sferze ekologii zaś kryteria ekonomiczne powinny prowadzić do przekonania o opłacalności nakładów finansowych ponoszonych na kształtowanie i ochronę środowiska.

3. **Zasada zapewnienia wzajemnych korzyści** współdziałającym ze sobą układom, którymi mogą być zarówno podmioty gospodarcze, grupy społeczne (np. społeczność lokalna), jak i układy przestrzenne (np. gminy). Wyraża się ona przede wszystkim poprzez partycypację społeczeństwa we wszystkich przedsięwzięciach związanych z rozwojem społeczno-gospodarczym na danym obszarze - zarówno w sferze planowania i realizacji, jak i w sferze kontroli i monitorowania stopnia ich realizacji. Dany rodzaj działalności gospodarczej należy rozwijać tylko tam, gdzie ludność miejscowa daje przyzwolenie i jest tym rozwojem zainteresowana. Działalność gospodarcza powinna opierać się na:

- miejscowym potencjale rozwojowym, tj. miejscowych zasobach naturalnych, ludzkich i materialnych,
- miejscowej inicjatywie gospodarczej i inwestycyjnej,
- ustaleniach maksymalnego stopnia zainwestowania terenu, oszczędzaniu ziemi i innych zasobów naturalnych,
- maksymalnym wykorzystaniu istniejących materialnych elementów zagospodarowania przestrzeni,
- „czystych” ekologicznie technologiach produkcji, w tym wytwarzania energii,
- zbilansowaniu wszystkich ekonomicznych, społecznych i ekologicznych korzyści i strat wynikających z określonego przedsięwzięcia gospodarczego.

Zasada ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU zakłada konieczność zintegrowanego i kompleksowego podejścia do procesów rozwojowych, tj. traktowania ich jako współzależne i wzajemnie uwarunkowane procesy rozwoju społecznego, gospodarczego, ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego, ochrony dziedzictwa kulturowego oraz zagospodarowania przestrzeni.

We wspólnej polityce ochrony środowiska Wspólnoty Europejskiej największy nacisk kładzie się obecnie na zrównoważony rozwój uwzględniający potrzeby obecnego i przyszłych pokoleń. Zakłada ona osiągnięcie następujących celów:

- zachowanie i rozwój jakości życia,
- ochronę zdrowia człowieka,
- racjonalizacja zakresu i charakteru produkcji oraz konsumpcji energii,
- zachowanie, ochronę i poprawę środowiska naturalnego (ochrona dziedzictwa przyrodniczego, unikanie wyrządzania trwałych szkód w środowisku, zapobieganie zanieczyszczeniom i szkodom oraz ich ograniczanie),
- zmiana nawyków konsumpcyjnych obywateli,

- zapewnienie ciągłego dostępu do surowców naturalnych, rozsądne i racjonalne ich wykorzystanie oraz optymalne gospodarowanie i właściwe zagospodarowanie odpadów (odzyskiwanie surowców wtórnych),
- edukacja ekologiczna obywateli,
- wspieranie działań regionalnych i globalnych w zakresie ochrony środowiska.

Cele te są zaadresowane do wszystkich podmiotów, tj. władz publicznych wszystkich szczebli, wszystkich podmiotów gospodarczych (publicznych i prywatnych), organizacji społecznych i ogółu obywateli. Ich realizacja powinna odbywać się drogą uzyskania wysokiego poziomu ochrony środowiska z zastosowaniem działań zapobiegawczych, pilnego naprawiania szkód u źródeł ich powstawania oraz ponoszenia kosztów zanieczyszczeń przez sprawcę.

Tak więc, prawo Wspólnoty Europejskiej uznało zasadę ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU jako podstawową zasadę warunkującą rozwój gospodarczy i społeczny oraz zagospodarowanie przestrzenne. Oparta na niej ochrona środowiska musi być uwzględniana we wszystkich sferach aktywności wspólnotowej i na wszystkich etapach działań, tj. planowania, realizacji oraz monitorowania i kontroli realizacji (co umożliwi wychwycenie naruszeń i odchyłeń oraz ich eliminacji, a także zaprzestania działań niepożądanych przez instrumenty monitorujące).

Wprowadzane od kilku lat w Polsce przepisy prawa tworzą warunki dla urzeczywistniania zasady ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU, co znalazło swój wyraz w zapisach Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 roku², jak też w ustawach: prawo ochrony środowiska³ oraz o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁴. Wprowadzanie w życie tej zasady wynika także ze zobowiązań międzynarodowych. Otóż, Polska podpisała w 1992 roku *Deklarację z Rio de Janeiro* oraz *Agendę 21* określające prawa i obowiązki państw w procesie realizacji zasady zrównoważonego rozwoju oraz zestaw zaleceń dla działań na rzecz jej urzeczywistnienia. Także podpisany przez Polskę w 1991 roku *Układ Stowarzyszeniowy z WE* zawiera zapis, że „polityka realizacji rozwoju społeczno-gospodarczego Polski powinna kierować się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Dyrektywy Unii Europejskiej w zakresie ochrony środowiska nakładają na kraje członkowskie, w tym i Polskę obowiązek zapewnienia mieszkańcom wody pitnej o odpowiedniej jakości, rozwiązania problemu gospodarki ściekowej (sieć kanalizacji sanitarnej i oczyszczanie ścieków) oraz racjonalnej gospodarki odpadami stałymi.

Sytuacja społeczno-ekonomiczna Polski przewidywana w najbliższych kilkunastu latach charakteryzować się będzie złożonym procesem wchodzenia na drogę trwale progresywnego rozwoju z równoczesną restrukturyzacją gospodarki, a także koniecznością aktywnego przeciwdziałania bezrobociu, przeprowadzenia fundamentalnej reformy finansów

² Art. 5. Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz **zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju**; Art. 74 ust. 1. Władze publiczne prowadzą politykę zapewniającą bezpieczeństwo ekologiczne współczesnemu i przyszłym pokoleniom; Art. 74 ust. 2. Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych; Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa.

³ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 roku prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2001r. Nr 62 poz. 627 z póź. zm).

⁴ Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003r. Nr 80 poz. 717).

publicznych, przyspieszenia tempa rozwoju budownictwa mieszkaniowego i infrastruktury technicznej. W tak złożonej sytuacji wdrażanie zasady zrównoważonego rozwoju musi dokonywać się przy respektowaniu realiów ekonomicznych oraz społecznych i psychospołecznych. Stąd też w najbliższych kilkunastu latach zasadne staje się zlikwidowanie najbardziej palących problemów ekologicznych. Chodzi tu przede wszystkim o:

- znaczną poprawę stanu środowiska przyrodniczego (osiągnięcie norm ekologicznych obowiązujących w Unii Europejskiej),
 - ustanowienie systemów obszarów chronionych (krajowych, regionalnych i lokalnych),
 - zmiany procesów produkcyjnych (nowoczesne i bezpieczne ekologicznie technologie),
 - minimalizację zużycia surowców naturalnych i emisji zanieczyszczeń oraz recycling,
- czyli o ekologizację procesów rozwojowych, tj. powszechne uwzględnianie uwarunkowań ekologicznych w sterowaniu procesami rozwoju społeczno-gospodarczego oraz zagospodarowaniu przestrzeni w stopniu społecznie, technicznie i ekonomicznie (możliwości sfinansowania przedsięwzięć proekologicznych) realistycznym.

Biorąc powyższe pod uwagę, władze Gminy Michałowice przy formułowaniu strategicznych i operacyjnych celów rozwoju, a następnie zadań realizacyjnych kierowały się **konstytucyjną zasadą zrównoważonego rozwoju** oraz **priorytetami i dyrektywami Unii Europejskiej**.

CZĘŚĆ IV

CELE ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE

4.1. ZASADY FORMUŁOWANIA CELÓW ROZWOJU

CELOWOŚĆ, REALNOŚĆ i SYSTEMATYCZNOŚĆ działań Władz Gminy Michałowice na rzecz tworzenia jak najlepszego środowiska życia dla mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych składają się łącznie na wspólną cechę planowości podejmowanych działań. Dotyczy to zarówno działań o charakterze krótkookresowym (rocznym), średniookresowym (kadencyjnym), jak i długookresowym (perspektywicznym, obejmującym kilka następnych kadencji). Takie postępowanie jest zgodne z zasadą racjonalnego gospodarowania, polegającą „na maksymalizacji efektów z wydatkowanych nakładów finansowych lub minimalizacji nakładów finansowych na uzyskanie założonych efektów”, a także jest podstawą do wdrażania w życie zasady zrównoważonego rozwoju. Z kolei, głównym warunkiem urzeczywistnienia sformułowanych celów rozwoju Gminy Michałowice jest zabezpieczenie odpowiednich środków organizacyjnych, kadrowych, technicznych i finansowych, a także określenie terminów osiągania planowanych celów oraz podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację.

Formułowanie strategicznych i operacyjnych celów rozwoju Gminy Michałowice jest ważne przynajmniej z czterech zasadniczych powodów, a mianowicie:

Cele wskazują podstawowe kierunki rozwoju Gminy. Dzięki ustaleniu celów następuje mobilizacja podmiotów odpowiedzialnych za ich realizację (władz Gminy, pracowników urzędu i gminnych jednostek organizacyjnych), a także zyskują one źródło motywacji do konkretnych działań wykonawczych. Wzrasta również ich poczucie odpowiedzialności za losy mieszkańców Gminy;

Cele wyznaczają decyzje i działania realizacyjne. Władze Gminy na podstawie wyznaczonych celów, zwłaszcza operacyjnych formułują katalog zadań realizacyjnych, który w sposób szczegółowy określa sposoby ich realizacji;

Cele wpływają na koncentrację zasobów. Władze Gminy dysponują ograniczonymi zasobami kadrowymi, organizacyjnymi i technicznymi a przede wszystkim finansowymi (budżet Gminy) w stosunku do występujących potrzeb i jednocześnie szeroką gamę możliwych sposobów ich wykorzystania. Określając cele rozwoju Gminy, jej władze ustalają priorytety rozwojowe, co umożliwia koncentrację ograniczonych własnych zasobów finansowych na wybranych celach;

Cele pomagają w ocenie osiągniętych postępów. Są one istotnym elementem procesu kontrolowania i monitorowania postępów w ich realizacji. Jeśli w wyniku kontroli okaże się, że nie realizujemy ich zgodnie z planem, albo napotykamy na nieoczekiwane przeszkody lub bariery w ich realizacji, to możemy podjąć od razu działania korygujące, modyfikując działania realizacyjne.

Tak więc, punktem wyjścia racjonalnego kształtowania procesów rozwojowych w Gminie Michałowice jest określenie i hierarchizacja celów. Jest to niewątpliwie trudny proces, gdyż istnieje obecnie wiele różnorodnych dotąd niezaspokojonych potrzeb społecznych, gospodarczych, infrastrukturalnych i ekologicznych. Jednak wobec ograniczoności środków finansowych będących w dyspozycji władz Gminy trzeba niestety, w ślad za tym, ograniczać liczbę i zakres celów rozwojowych. W wielu przypadkach jest to wybór celów "najważniejszych z ważnych". Innymi słowy, proces formułowanie celów rozwoju nie może przerodzić się w „koncert życzeń”, a winien doprowadzić do wyboru takich celów, które z punktu widzenia dynamizowania procesów rozwojowych mają znacznie strategiczne.

Biorąc powyższe pod uwagę, opracowano katalog celów rozwoju Gminy Michałowice, który został opracowany według z góry określonego porządku, a mianowicie: cele zawarte w katalogu tworzą układ hierarchiczny (im niższy poziom hierarchiczny tym większy stopień szczegółowości zapisu celów). Katalog składa się z trzech poziomów hierarchicznych, a mianowicie:

Poziom I – Generalny cel kierunkowy (misja rozwoju), wyrażający syntetyczną deklarację intencji władz Gminy Michałowice, jaka stoi u podstaw formułowania STRATEGII ROZWOJU. Określa on zasadnicze kierunki jej dalszego rozwoju, czyli wskazuje „do czego będziemy zmierzać w przyszłości”. Umożliwia on skoncentrowanie wysiłków planistycznych i realizacyjnych na określonej wiązce celów i zadań realizacyjnych. Tak więc, generalny cel kierunkowy to zestaw względnie trwałych dążeń władz Gminy Michałowice, na które powinny być przede wszystkim zorientowane działania realizacyjne.

Poziom II – Cele strategiczne, będące konkretyzacją generalnego celu kierunkowego (misji rozwoju). Wskazują one priorytetowe obszary (dziedziny) zaspokajania potrzeb mieszkańców Gminy Michałowice.

Poziom III - Cele operacyjne, będące konkretyzacją celów strategicznych. Są one formułowane jako cele funkcjonalne, tzn. wyrażające pożądane potrzeby, które powinny być zaspokojone w określonym horyzoncie czasu, czyli do 2020 roku. Do każdego celu operacyjnego został przyporządkowany określony zestaw zadań realizacyjnych.

Ogólnie rzecz biorąc, cele rozwoju Gminy Michałowice wynikają z trzech podstawowych przesłanek, a mianowicie:

po pierwsze – wzmocnienia oraz pełnego wykorzystania dla dalszego rozwoju, obecnie występujących, pozytywnych zjawisk, tendencji i procesów społeczno-gospodarczych, czyli **silnych stron Gminy**,

po drugie – konieczności eliminowania słabych stron gminy lub łagodzenia ich negatywnych skutków dla mieszkańców, gospodarki, środowiska przyrodniczego i zagospodarowania przestrzennego w postaci zapóźnień, barier i ograniczeń rozwojowych, czyli **likwidacji występujących obecnie zaległości w Gminie**,

po trzecie – konieczności tworzenia warunków (podstaw) dla zaspokajania różnorodnych potrzeb społecznych i gospodarczych w przyszłości, czyli **tworzenia nowych impulsów (możliwości) rozwojowych Gminy**.

4.2. GENERALNY CEL KIERUNKOWY

Przystępując do formułowania generalnego celu kierunkowego, celów strategicznych, a następnie celów operacyjnych rozwoju Gminy Michałowice wzięto pod uwagę:

- obecny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego i stopień zaspokojenia potrzeb społecznych,
- wyniki analizy uwarunkowań (zewnętrznych i wewnętrznych) i głównych problemów rozwoju.

Umożliwiło to wskazanie zwłaszcza tych problemów, które mogą utrudniać lub hamować rozwój Gminy w sytuacji, gdy nie będą one pomyślnie rozwiązywane. Tworzą one katalog obecnie niezaspokojonych potrzeb społeczno-gospodarczych. Wzięto także pod uwagę konstytucyjną zasadę zrównoważonego rozwoju oraz możliwości pozyskiwania środków pomocowych Unii Europejskiej z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na współfinansowanie realizacji zadań własnych. Stąd też, przy formułowaniu celów rozwoju Gminy Michałowice uwzględniono ustalenia zawarte w:

- Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015 (założenia),
- Narodowej Strategii Spójności (Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia) - wstępny projekt (dokument określa cele, priorytety i obszary wykorzystania oraz system wdrażania funduszy unijnych - Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego i Funduszu Spójności w ramach budżetu Wspólnoty Europejskiej na lata 2007-2013),
- Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2020 roku (aktualizacja),
- Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Mazowieckiego (wstępny projekt),
- Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego,
- Strategii rozwoju powiatu pruszkowskiego do 2025 roku.

Formułując cele rozwoju nie poszukiwano nowej roli Gminy Michałowice w otoczeniu, czy też funkcji dominującej, lecz wskazywano na **konieczność umacniania jej dotychczasowej różnorodności i wielofunkcyjności**, jako podstawy do trwałego i zrównoważonego rozwoju. Działania na rzecz umacniania jej dotychczasowej różnorodności i wielofunkcyjności będą więc zmierzać do:

- tworzenia jak najlepszych warunków dla dalszego rozwoju gospodarczego Gminy i wzrostu przedsiębiorczości jej mieszkańców – *efekt działań: trwały i dynamiczny rozwój gospodarczy*, umożliwiający dalszy wzrost zamożności mieszkańców i dochodów budżetu Gminy,
- stałego wzrostu poziomu zaspokojenia potrzeb społecznych (usługi społeczne i bezpieczeństwo publiczne) – *efekt działań: jakościowe zmiany w poziomie życia mieszkańców*,
- likwidacji niedoborów w zakresie infrastruktury służącej ochronie środowiska przyrodniczego i osiągnięcia europejskich standardów w zakresie jego ochrony (norm zawartych w Dyrektywach Unii Europejskiej) – *efekt działań: zapewnienie bezpieczeństwa ekologicznego mieszkańcom*,

Stąd też, u podstaw formułowania celów rozwoju Gminy Michałowice leży przekonanie jej władz, że ma ona potencjalne szanse stania się:

Gminą konsekwentnie wdrażającą w życie zasadę zrównoważonego rozwoju, co umożliwi harmonijnie łączyć troskę o jak najlepszy stan środowiska przyrodniczego i ochronę dziedzictwa kulturowego z postępem cywilizacyjnym.

Gminą umacniającą poczucie więzi społecznych i tożsamości lokalnej oraz „lokalny patriotyzm” w ramach powiatu pruszkowskiego i aglomeracji warszawskiej.

Gminą atrakcyjną do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej, a także spędzania czasu wolnego przez turystów i przyjezdnych (sport i rekreacja).

Gminą zapewniającą jak najlepszą jakość świadczonych usług społecznych (edukacja, pomoc społeczna, ochrona zdrowia, kultura i sztuka, sport i rekreacja), rozwój budownictwa mieszkaniowego oraz troszczącą się o jak najlepszy stan bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Gminą posiadającą sprawne powiązania drogowe i transportem publicznym z otoczeniem, w tym zwłaszcza z Warszawą, a także zmodernizowany wewnętrzny układ drogowy wraz z urządzeniami zapewniającymi maksymalne bezpieczeństwo pieszych i kierowców.

Gminą rozwijającą partnerską współpracę z krajowymi i zagranicznymi samorządami gminnymi oraz potrafiącą sprostać wymogom jednoczącej się Europy.

Gminą prowadzącą aktywną promocję swych walorów w kraju i zagranicą, a także aktywnie współpracującą z władzami powiatu pruszkowskiego i poszczególnych gmin wchodzących w jego skład oraz władzami samorządowymi Warszawy i województwa mazowieckiego przy rozwiązywaniu wspólnych problemów dla dobra i pomyślności mieszkańców i wzrostu jej rangi w otoczeniu.

Biorąc powyższe pod uwagę, sformułowano generalny cel kierunkowy (misję rozwoju) Gminy Michałowice:

Generalny cel kierunkowy (misja rozwoju)

Zapewnienie jak najlepszego środowiska życia mieszkańcom oraz warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych zgodnie z zasadami: zrównoważonego rozwoju, racjonalnego gospodarowania i partycypacji społecznej.

Umacnianie konkurencyjności i rangi Gminy Michałowice w otoczeniu w oparciu o aktywnych, przedsiębiorczych i wykształconych mieszkańców oraz sąsiedztwo Warszawy.

4.3. STRATEGICZNE CELE ROZWOJU

Jako strategiczne przyjęto pięć równorzędnych celów rozwoju Gminy Michałowice, w sferze: społecznej, gospodarczej, ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego, infrastruktury transportowej oraz administracyjnej i informacyjnej:

Cel strategiczny 1 – sfera społeczna

ZAPEWNIENIE WYSOKIEGO STANDARDU ZAMIESZKANIA I WYPOCZYNKU MIESZKAŃCÓW ORAZ ŚWIADCZONYCH USŁUG SPOŁECZNYCH

Cel strategiczny 2 – sfera gospodarcza

TWORZENIE JAK NAJLEPSZYCH WARUNKÓW DO TRWAŁEGO WZROSTU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I DALSZEGO ROZWOJU GOSPODARCZEGO

Cel strategiczny 3 – sfera ekologiczna i przestrzenna

OŚIĄGNIĘCIE EUROPEJSKICH STANDARDÓW STANU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO ORAZ RACJONALNE ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE GMINY

Cel strategiczny 4 – sfera infrastruktury transportowej

ZAPEWNIENIE SPRAWNYCH POWIĄZAŃ KOMUNIKACYJNYCH GMINY Z OTOCZENIEM, W TYM Z WARSZAWĄ ORAZ ROZBUDOWA I MODERNIZACJA WEWNĘTRZNEGO UKŁADU DROGOWEGO

Cel strategiczny 5 - sfera administracyjna i informacyjna

ZAPEWNIENIE WYSOKIEGO STANDARDU REALIZACJI FUNKCJI ADMINISTRACYJNYCH GMINY ORAZ ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Sformułowany powyżej generalny cel kierunkowy, a także strategiczne cele rozwoju Gminy Michałowice stanowią syntetyczną deklarację intencji władz samorządowych, co do kierunków przyszłego jej rozwoju. Cele strategiczne są równorzędne względem siebie, stąd też ich uszeregowanie spełnia jedynie funkcję porządkującą.

Powyższych celów nie należy traktować w kategoriach wizji docelowego stanu Gminy Michałowice, lecz w kategoriach celów - procesów rozwojowych, służących coraz lepszemu zaspokajaniu różnorodnych potrzeb mieszkańców i gospodarki lokalnej oraz przyczyniających się do wzrostu konkurencyjności i rangi Gminy w otoczeniu.

Z przyjętych strategicznych celów rozwoju wynika, że deklarowaną intencją władz Gminy Michałowice jest dążenie do tego, aby stawała się ona w coraz większym stopniu gminą przyjazną mieszkańcom, przedsiębiorczą i nowoczesną oraz bezpieczną, a także potrafiącą w pełni wykorzystać członkostwo Polski w Unii Europejskiej dla dobra i pomyślności michałowickiej społeczności.

CZĘŚĆ V

STRATEGICZNE PROGRAMY DZIAŁAŃ REALIZACYJNYCH

STRATEGICZNE PROGRAMY DZIAŁAŃ REALIZACYJNYCH zawierają zestaw planowanych (zamierzonych) zadań realizacyjnych, służących osiągnięciu generalnego celu kierunkowego i strategicznych celów rozwoju Gminy Michałowice w postaci:

- po pierwsze - zestawu **CELÓW OPERACYJNYCH**, określających poszczególne problemy, jakie powinny być rozwiązane, aby zrealizować zdefiniowane cele strategiczne,
- po drugie - zestawu **ZADAŃ REALIZACYJNYCH**, określających konkretne przedsięwzięcia, które winny być zrealizowane w ramach poszczególnych celów operacyjnych – określają one sposoby osiągnięcia przyjętych celów rozwoju (generalnego celu kierunkowego, celów strategicznych i operacyjnych).

Z punktu widzenia kompetencyjnego zadania zapisane w **STRATEGICZNYCH PROGRAMACH DZIAŁAŃ REALIZACYJNYCH** można podzielić na **ZADANIA WŁASNE**, za realizację których są odpowiedzialne z mocy prawa Władze Gminy Michałowice oraz **POZOSTAŁE ZADANIA**, za realizację których odpowiedzialne są inne podmioty decyzyjne (np. władze powiatu pruszkowskiego, władze województwa mazowieckiego, administracja rządowa, itd.).

W przypadku zadań wykraczających poza ustawowe kompetencje Władz Gminy Michałowice, ich rola będzie koncentrowała się na:

- prowadzeniu działań inspirujących, stymulujących i wspierających realizację określonych zadań,
- współpracy oraz pomocy organizacyjnej i kadrowej przy realizacji określonych zadań,
- współfinansowaniu określonych zadań,
- wpływaniu na stosowne podmioty decyzyjne i monitorowaniu ich, aby zrealizowały one zadania przypisane im z mocy prawa.

Biorąc powyższe pod uwagę, sformułowano dziewięć **STRATEGICZNYCH PROGRAMÓW DZIAŁAŃ REALIZACYJNYCH**. Można je nazwać osiami koncentracji działań realizacyjnych na wybranej wiązce problemów wymagających podjęcia działań naprawczych.

5.1. CELE OPERACYJNE I ZADANIA REALIZACYJNE

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą w pełni wyposażoną w sieci i urządzenia gospodarki wodno-ściekowej

<p>Cel operacyjny: Dostarczenie mieszkańcom wody pitnej o dobrych parametrach jakościowych oraz dokończenie budowy sieci wodociągowej</p>
<p>Poprawa jakości dostarczanej wody pitnej poprzez doprowadzenie wody z lokalnych ujęć do wszystkich miejscowości w Gminie</p>
<p>Modernizacja istniejących ujęć wody i stacji uzdatniania wody.</p>
<p>Kontynuacja budowy sieci wodociągowej na terenach zurbanizowanych w układach pierścieniowych oraz pośrednich zbiorników wyrównawczych pracujących w układzie magistrała główna - zbiornik - sieć osiedlowa rozprowadzająca - zgodnie z koncepcją programową.</p>
<p>Sukcesywna budowa sieci wodociągowej na nowych terenach przeznaczonych do zabudowy.</p>
<p>Cel operacyjny: Dokończenie budowy sieci kanalizacji sanitarnej oraz deszczowej</p>
<p>Kontynuacja budowy sieci kanalizacji sanitarnej, kolektorów, kanałów i przepompowni w poszczególnych rejonach i miejscowościach - zgodnie z koncepcją programową.</p>
<p>Sukcesywna budowa sieci kanalizacji sanitarnej na nowych terenach przeznaczonych do zabudowy.</p>
<p>Współdziałanie Gminy w finansowaniu i realizacji wspólnych inwestycji kanalizacyjnych w Pruszkowie (kolektory, oczyszczalnia ścieków), warunkujących odbiór i oczyszczanie ścieków z terenu Gminy.</p>
<p>Kontynuacja budowy systemu kanalizacji deszczowej dla terenów zurbanizowanych.</p>

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą posiadającą nowoczesny system gospodarki odpadami stałymi

<p>Cel operacyjny: Rozwiązanie problemu gospodarki odpadami stałymi</p>
<p>Prowadzenie akcji edukacyjnej wśród mieszkańców Gminy, nt. selektywnej zbiórki odpadów stałych i negatywnych konsekwencji dla środowiska przyrodniczego z niewłaściwego ich składowania.</p>
<p>Upowszechnienie selektywnej zbiórki odpadów stałych - segregacja odpadów w miejscach gromadzenia i w wyznaczonych punktach na terenie Gminy.</p>
<p>Likwidacja dzikich wysypisk śmieci.</p>
<p>Współpraca z gminami sąsiednimi, władzami powiatu pruszkowskiego i województwa mazowieckiego w zakresie gromadzenia, recyklingu, bezpiecznego utylizowania i składowania odpadów stałych.</p>

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą przedsiębiorczą i innowacyjną (wspieranie i umacnianie aktywności gospodarczej)

<p>Cel operacyjny: Organizacyjne i finansowe wsparcie rozwoju przedsiębiorczości i innowacji</p>
<p>Wspomaganie przedsiębiorczości poprzez współdziałanie Władz Gminy Michałowice z krajowymi agencjami i fundacjami rozwoju oraz lokalnymi przedsiębiorcami.</p>
<p>Stosowanie systemu ulg i zachęt do prowadzenia działalności gospodarczej przez mieszkańców Gminy Michałowice i inwestorów zewnętrznych w zależności od występujących uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.</p>
<p>Opracowanie zasad realizowania przez Gminę Michałowice przedsięwzięć w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego.</p>
<p>Wspieranie przestawienia się gospodarstw rolnych na produkcję metodami ekologicznymi, tzw. rolnictwo ekologiczne.</p>
<p>Cel operacyjny: Partnerska współpraca z miejscowymi przedsiębiorcami</p>
<p>Powołanie Centrum Biznesu w Gminie Michałowice (wspólnie z lokalnymi przedsiębiorcami) jako gminnego ośrodka:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ informacji i doradztwa gospodarczego dla mieszkańców podejmujących działalność gospodarczą i potencjalnych inwestorów, ➤ aktywizacji zawodowej i podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników, ze szczególnym uwzględnieniem nowoczesnych technik informatycznych, komunikowania się i zarządzania, ➤ informacji i edukacji na temat możliwości wykorzystania programów pomocowych Unii Europejskiej, ➤ banku danych o nieruchomościach przeznaczonych pod zabudowę.
<p>Organizowanie corocznego gminnego konkursu wśród miejscowych przedsiębiorców na najlepszy produkt i technologię, na najlepszą firmę pt. "Michałowickie Know-How".</p>
<p>Wspólna promocja Gminy Michałowice i rodzimych firm z lokalnym produktem na rynku krajowym i zagranicznym (Michałowickie Logo) – wcześniej należy przeprowadzić konkurs na jego opracowanie oraz opracować regulamin w zakresie wydawania pozwoleń na umieszczenie Logo).</p>

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą zapewniającą sprawną, przyjazną i profesjonalną administrację samorządową

<p><i>Cel operacyjny:</i> Poprawa warunków lokalowych Urzędu Gminy</p>
<p>Budowa nowej siedziby Urzędu Gminy Michałowice.</p>
<p><i>Cel operacyjny:</i> Poprawa jakości pracy administracji samorządowej</p>
<p>Dostosowanie struktur organizacyjnych Urzędu Gminy do zasad i wymogów zarządzania strategicznego.</p>
<p>Uzyskanie międzynarodowego certyfikatu jakości pracy ISO 9001:2000 dla Urzędu Gminy Michałowice.</p>
<p>Wybranie i wdrożenie zintegrowanego systemu informatycznego.</p>
<p>Wybranie i wdrożenie systemu GIS (System Informacji Przestrzennej).</p>
<p>Wybranie i wdrożenie nowoczesnego systemu obiegu dokumentów.</p>
<p>Zakupy inwestycyjne Urzędu Gminy, w tym stała modernizacja sprzętu i oprogramowania komputerowego.</p>
<p>Zawarcie porozumień na rzecz zintegrowania i wzajemnego dostępu do poszczególnych baz danych: samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego, PUP, REGON, WIOŚ.</p>
<p>Promocja walorów i zasobów Gminy Michałowice w kraju i zagranicą.</p>
<p>Rozwój współpracy z organizacjami pozarządowymi i wolontariatem - pomoc i partnerskie współdziałanie na rzecz skutecznego rozwiązywania istotnych problemów społecznych.</p>
<p>Rozwój istniejących i nawiązywanie nowej partnerskiej współpracy z zagranicznymi gminami.</p>
<p>Opracowanie i wdrożenie systemu ocen i kwalifikacji inwestycji gminnych.</p>

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą posiadającą sprawne powiązania komunikacyjne z otoczeniem, w tym z Warszawą oraz zmodernizowany wewnętrzny układ drogowy

<p>Cel operacyjny:</p> <p>Prowadzenie działań stymulujących i wspierających ponadlokalne inwestycje transportowe</p>
<p>Wspieranie działań na rzecz korzystnych dla Gminy rozwiązań komunikacyjnych o charakterze ponadgminnym, a w szczególności dróg szybkiego ruchu.</p>
<p>Budowa odcinków dróg odciążających Gminę o charakterze obwodnic (np. tzw. „Paszkwianka” oraz nowa trasa „Salomea-Wolica” pomiędzy drogą Warszawa-Pruszków-Żyrardów, a tzw. Trasą Katowicką</p>
<p>Modernizacja drogi wojewódzkiej Warszawa - Pruszków - Żyrardów.</p>
<p>Budowa i modernizacja dróg, w tym stanowiących obwodnicę miejscowości: Reguły, Pęcice i Sokółów.</p>
<p>Budowa dwupoziomowych skrzyżowań dróg kołowych z linią Warszawskiej Kolei Dojazdowej - w pierwszej kolejności przejazdy drogowe koło przystanków w: Michałowicach Osiedlu, Regułach, Komorowie, Nowej Wsi i Opaczy.</p>
<p>Upowszechnienie systemu parkingów „park & ride” („jedź i parkuj”) przy przystankach Warszawskiej Kolei Dojazdowej, umożliwiających podróże dwoma środkami komunikacji: samochodem osobowym i koleją.</p>
<p>Poprawa standardu podróżowania taborom Warszawskiej Kolei Dojazdowej - zwiększenie częstotliwości i szybkości kursowania taboru, poprawa komfortu i bezpieczeństwa podróżowania, fizyczne oddzielenie szlaku od otoczenia (wygrozdzenie, kładki dla pieszych, budowa nowych przystanków).</p>
<p>Pełne pokrycie komunikacją publiczną (autobusową) obszaru Gminy, w tym zwłaszcza obszarów rolniczych.</p>
<p>Cel operacyjny:</p> <p>Budowa nowych i modernizacja istniejących dróg gminnych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą</p>
<p>Stworzenie nowego, czytelnego układu dróg kołowych dostosowanego do potrzeb dalszej urbanizacji obszaru Gminy - z uwagi na małe szerokości pasów drogowych i małe odległości zabudowy kubaturowej od krawędzi jezdni ten nowy układ powinien być budowany w większości niezależnie od układu istniejącego dróg, tzn. z reguły bez wykorzystania istniejących śladów dróg.</p>
<p>Modernizacja i należyte utrzymanie istniejących dróg gminnych.</p>
<p>Budowa chodników i oświetlenia ulicznego.</p>
<p>Utworzenie stref ograniczonego ruchu samochodowego w osiedlach mieszkaniowych (zmiany w organizacji ruchu, progi zwalniające, zwężenie ruchu)</p>
<p>Sukcesywna modernizacja rowów melioracyjnych i odwodnienie ulic w zurbanizowanych osiedlach.</p>

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą chroniącą zasoby środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego oraz dbającą o poprawę ich stanu

<p>Cel operacyjny: Systematyczne prowadzenie edukacji ekologicznej i promocji proekologicznego stylu życia wśród społeczności lokalnej</p>
<p>Upowszechnianie rzetelnej wiedzy o stanie środowiska przyrodniczego Gminy, jego walorach, zasobach i głównych zagrożeniach.</p>
<p>Kształtowanie proekologicznych postaw dorosłych mieszkańców Gminy w miejscu ich zamieszkania i wypoczynku.</p>
<p>Systematyczna edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży w szkołach.</p>
<p>Integracja społeczności lokalnej wokół programu poprawy stanu środowiska przyrodniczego oraz utworzenie lokalnego lobby na rzecz jego skutecznej realizacji.</p>
<p>Propagowanie i egzekwowanie zasad ochrony środowiska, obowiązujących w obszarach prawnie chronionych.</p>
<p>Promowanie i wspieranie proekologicznej gospodarki leśnej, nastawionej na wzmocnienie odporności biologicznej lasów oraz zwiększenie lesistości.</p>
<p>Cel operacyjny: Pełna ochrona walorów i zasobów środowiska przyrodniczego</p>
<p>Ochrona cennych walorów i zasobów środowiska przyrodniczego - kompleksów leśnych, półnaturalnych łąk w dolinach rzek: Utraty, Raszynki i Zimnej Wody, zespołu przyrodniczo-krajobrazowego wsi Komorów, parków podworskich w Pęcicach i w Helenowie oraz stawów rybnych.</p>
<p>Doprowadzenie do należytego stanu czystości wód zlewni rzeki Utraty, Raszynki i Zimnej Wody.</p>
<p>Opracowanie gminnego planu zalesień oraz sporządzenie i uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla tych obszarów.</p>
<p>Doprowadzenie do pełnej rekultywacji poeksploatacyjnych wyrobisk piasku i żwiru (m.in. oczyszczenie i zagospodarowanie zbiorników wodnych w wyrobiskach, umożliwiające ich wykorzystanie rekreacyjne.</p>
<p>Systematyczne działania na rzecz zmniejszania zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego.</p>
<p>Organizowanie i wspieranie działań w zakresie ograniczania uciążliwości zanieczyszczeń i hałasu występujących wzdłuż dróg kołowych o dużym natężeniu ruchu oraz wokół zakładów produkcyjno-usługowych (m.in. wprowadzenie pasów zieleni izolacyjnej, wałów ziemnych, ekranów dźwiękochłonnych).</p>
<p>Porządkowanie i pielęgnacja zieleni osiedlowej w obrębie istniejących obszarów zabudowy mieszkaniowej przede wszystkim w Komorowie i w Michałowicach Osiedlu.</p>

Lokalizacja nowych terenów zieleni - parków na terenie Gminy.
Rozwijanie stałej współpracy z sąsiednimi gminami w celu koordynacji działań na rzecz ochrony środowiska.
Wspieranie działań na rzecz utworzenia na terenie Gminy nowych obszarów chronionego krajobrazu.
Rewitalizacja urządzeń i terenu zbiornika retencyjnego na rzece Utracie w Komorowie Wsi.
Wspieranie działań na rzecz budowy zbiorników retencyjnych w dorzeczu rzeki Raszynki.
Organizacyjne i finansowe wsparcie ochrony obiektów zabytkowych.

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą zapewniającą wysoki standard świadczonych usług społecznych

Cel operacyjny: Poprawa warunków i jakości nauczania
Opracowanie Polityki oświatowej Gminy do 2020 roku z uwzględnieniem prognoz demograficznych i rozmieszczenia ludności oraz racjonalizacji wydatków - strategia gminnego systemu oświatowego, uwzględniająca potrzeby w zakresie opieki przedszkolnej, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół średnich.
Budowa Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Regułach.
Budowa nowego przedszkola gminnego w Komorowie.
Stale doskonalenie programów nauczania w szkołach gminnych oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez kadrę pedagogiczną.
Cel operacyjny: Poprawa warunków upowszechniania kultury
Poprawa warunków lokalowych Gminnej Biblioteki Publicznej oraz budowa klubu osiedlowego w Michałowicach Osiedlu (budowa nowej siedziby) oraz rozwój sieci bibliotek publicznych.
Wspieranie lokalnych inicjatyw powoływania placówek upowszechniania kultury
Budowa ogólnogminnego obiektu mającego służyć upowszechnianiu kultury i edukacji wśród mieszkańców Gminy.
Cel operacyjny: Objęcie należyłą pomocą rodzin znajdujących się w trudniej sytuacji życiowej
Budowa mieszkań socjalnych, po uprzednim określeniu faktycznych potrzeb ilościowych.
Organizacyjne i finansowe wsparcie rodzin tego wymagających.
Wdrażanie działań zawartych w Strategii rozwiązywania problemów społecznych.
Cel operacyjny: Poprawa stanu bezpieczeństwa publicznego
Stale współfinansowanie Komisariatu Policji w Regułach.
Współudział finansowy w zakupie specjalistycznego sprzętu dla potrzeb Ochotniczej Straży Pożarnej w Nowej Wsi.
Utworzenie posterunku Policji w Komorowie.
Utworzenie systemu wizyjnego monitorowania Gminy, w szczególności miejsc najbardziej zagrożonych przestępczością, w tym stacji WKD.

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą zapewniającą dobre warunki do rozwoju sportu i rekreacji

Cel operacyjny:
Działania na rzecz aktywizacji funkcji rekreacyjno-wypoczynkowych
Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne doliny rzeki Raszynki i rzeki Utraty.
Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne terenu wokół zbiornika retencyjnego w Komorowie Wsi.
Budowa „ogródków jordanowskich” dla dzieci w poszczególnych miejscowościach Gminy.
Budowa systemu ścieżek rowerowych na terenie całej Gminy w powiązaniu z sąsiednimi gminami.
Wykorzystanie walorów historycznych i przyrodniczych dla aktywizacji funkcji turystyczno-rekreacyjnych.
Kontynuowanie corocznych obchodów Dni Gminy Michałowice, pokazujących dorobek artystycznych i sportowy szkół i zrzeszeń działających na terenie Gminy oraz stanowiący istotny czynnik integracji mieszkańców i promocji Gminy.
Cel operacyjny:
Rozwój bazy sportowej
Budowa zespołu boisk sportowych i kortów tenisowych w poszczególnych miejscowościach Gminy.
Kontynuowanie funkcjonowania szkolnej, wewnątrzgminnej ligi sportowej, pod patronatem Władz Gminy.

Strategiczny program działań realizacyjnych:

Michałowice - gminą prowadzącą racjonalną gospodarkę przestrzenną

Sukcesywna realizacja ustaleń Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Michałowice.
Opracowanie brakujących Miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i skuteczne egzekwowanie ich ustaleń.
Tworzenie gminnego zasobu gruntów na cele inwestycyjne. Sukcesywne ich przygotowywanie do zorganizowanej działalności inwestycyjnej (scalanie i podział na działki, budowa podstawowej infrastruktury technicznej i dróg).
Niedopuszczenie do nadmiernej koncentracji zabudowy mieszkaniowej w bezpośrednim sąsiedztwie cennych obszarów przyrodniczych.
Projektowanie proekologicznej struktury zagospodarowania przestrzennego, w tym ogólnodostępnych terenów zieleni w obrębie projektowanych zespołów zabudowy mieszkaniowej.

5.2. PRIORYTETY REALIZACYJNE

STRATEGIA określa zestaw celów i zadań realizacyjnych na cały okres jej obowiązywania, tj. do 2020 roku. Należy podkreślić, że w najbliższych kilku latach nie należy spodziewać się radykalnego wzrostu dochodów budżetu Gminy Michałowice. Nie ma też co liczyć na znaczny wzrost środków finansowych przekazywanych z budżetu państwa. Realną szansą na pozyskanie dodatkowych środków są fundusze pomocowe Unii Europejskiej. Jednak nie jest to „pieniądz łatwy do pozyskania”. Trzeba bowiem spełnić szereg wymogów formalnych i merytorycznych, a także mieć zabezpieczony udział własny w kosztach danej inwestycji.

Biorąc powyższe pod uwagę, Władze Gminy Michałowice będą w początkowym okresie zmuszone realizować wariant **STRATEGII**, który można nazwać **wariantem umiarkowanego i selektywnego rozwoju Gminy Michałowice**. Jest on wyrazem:

- realnej oceny szans i zagrożeń rozwojowych, tkwiących w otoczeniu Gminy (uwarunkowania gospodarcze, prawne i finansowe funkcjonowania samorządów terytorialnych, sytuację budżetową państwa, możliwości skorzystania z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej),
- realnej oceny silnych i słabych stron Gminy, a zwłaszcza obecnej i przewidywanej sytuacji budżetowej oraz wynikających z niej możliwości inwestycyjnych.

W związku z tym należy w najbliższych latach skoncentrować się na selektywnym rozwoju Gminy Michałowice, skierowanym na realizację takich priorytetów, które z punktu widzenia zaspokojenia potrzeb jej mieszkańców, będą miały strategiczne znaczenie. Podstawowym założeniem tego wariantu jest niedopuszczenie do pogłębiania się zjawisk kryzysowych w tych dziedzinach, w których ma to miejsce, nadrabianie opóźnień w rozwoju infrastruktury technicznej i społecznej, eliminowanie najbardziej palących ograniczeń i barier rozwojowych, poprawa stanu środowiska przyrodniczego, a także poszukiwanie nadarzających się szans na rozwój Gminy Michałowice w jej otoczeniu (np. środki pomocowe Unii Europejskiej). Założeniem tego wariantu są również intensywne działania na rzecz zdynamizowania procesów rozwoju gospodarczego, poprzez tworzenie jak najlepszych warunków instytucjonalnych, organizacyjnych, terenowych i infrastrukturalnych dla wspierania wzrostu przedsiębiorczości, w tym rozwoju firm rodzinnych, dalszego rozwoju już funkcjonujących przedsiębiorstw oraz lokalizowania się na terenie Gminy nowych inwestorów krajowych i zagranicznych.. Umożliwi to wzrost zatrudnienia, wzrost dochodów osobistych ludności, co przyczyni się do wzrostu poziomu konsumpcji, w a konsekwencji wzrostu dochodów budżetu Gminy. Należy jednak wyraźnie pokreślić, że realizacja tego wariantu nie powinna doprowadzić do pogorszenia obecnej sytuacji w tych sferach, które nie uznano za priorytetowe.

Wariant umiarkowanego i selektywnego rozwoju Gminy Michałowice jest więc wariantem kompromisowym między występującymi potrzebami społecznymi a możliwościami sfinansowania ich realizacji. Stąd też, do priorytetów zaliczono przede wszystkim te zadania, których realizacja będzie sprzyjać będzie:

• Trwałemu i dynamicznemu rozwojowi gospodarczemu, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, jako podstawy do rozszerzania bazy ekonomicznej, a w konsekwencji dochodów mieszkańców i budżetu Gminy.
• Ochronie cennych zasobów i walorów środowiska przyrodniczego.

• Likwidacji niedoborów w zakresie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz racjonalną gospodarkę odpadami komunalnymi.
• Poprawie powiązań transportowych Gminy Michałowice z otoczeniem oraz rozbudowie i modernizacji wewnątrzgminnego układu drogowo-ulicznego wraz z chodnikami, oświetleniem ulicznym, ścieżkami rowerowymi, a także poprawie bezpieczeństwa ruchu drogowego.
• Zabezpieczeniu pomocy socjalnej osobom i rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, chorym, niepełnosprawnym i w podeszłym wieku.
• Rozwojowi ogólnogminnej bazy kulturalnej i sportowo-rekreacyjnej.
• Stałej poprawie bezpieczeństwa publicznego na terenie Gminy.

Oczywiście, w miarę poprawy ogólnej sytuacji gospodarczej i stanu finansów publicznych w kraju, a także sytuacji finansowej budżetu Gminy Michałowice zakres realizacji celów operacyjnych i zadań realizacyjnych będzie ulegał zwiększeniu. Będzie wtedy możliwa realizacja wariantu **STRATEGII**, który można nazwać **wariantem dynamicznego i wszechstronnego rozwoju Gminy Michałowice**. Jest to wariant pożądanym, gdyż gwarantuje on zarówno najlepsze zaspokojenie potrzeb społecznych, jak i efektywność gospodarowania, zgodnie z wymogami ochrony środowiska przyrodniczego. W tym wariantcie przewiduje się pełne wdrożenie zasady zrównoważonego rozwoju. Oznacza to zapewnienie mieszkańcom bezpiecznego dla zdrowia środowiska życia.

CZĘŚĆ VI

UWARUNKOWANIA REALIZACJI USTALEŃ STRATEGII

Skuteczna i efektywna realizacja celów oraz zadań zapisanych w **STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 ROKU** zależna jest z jednej strony od sprzyjających uwarunkowań zewnętrznych, czyli szans rozwojowych, tkwiących w otoczeniu Gminy, z drugiej zaś – od aktywnych, systematycznych oraz skoordynowanych działań Rady i Wójta Gminy Michałowice, pracowników urzędu i gminnych jednostek organizacyjnych na rzecz ich urzeczywistnienia, a także partnerskiej współpracy z organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami funkcjonującymi na terenie Gminy oraz władzami powiatu pruszkowskiego i poszczególnych gmin wchodzących w jego skład.

Skuteczna realizacja ustaleń **STRATEGII** wymaga kontynuowania **prorozwojowej (proinwestycyjnej) polityki finansowej Gminy Michałowice**. Polityka ta winna zmierzać w pierwszym rzędzie do długookresowej maksymalizacji dochodów budżetowych, racjonalizacji wydatków bieżących oraz poprawy efektywności wykorzystania własnych środków inwestycyjnych, a także pozyskiwania zewnętrznych środków finansowych, w tym z Unii Europejskiej. Głównym czynnikiem **maksymalizacji dochodów budżetowych** jest przede wszystkim trwały i dynamiczny rozwój gospodarczy, jako bazy dochodowej zarówno dla mieszkańców, jak i budżetu Gminy, a także lepsza ściągальność podatków i opłat lokalnych (w tym podatku od nieruchomości). Z kolei, **racjonalizacja wydatków bieżących** powinna zmierzać do minimalizacji kosztów zaspokajania potrzeb publicznych należących do zadań Gminy, przy zachowaniu określonego standardu świadczonych usług. Wymaga to prowadzenia stałego monitoringu bieżących kosztów utrzymania określonych obiektów, urządzeń i świadczenia usług. Natomiast **poprawa efektywności wykorzystania środków inwestycyjnych** wymaga konsekwentnego stosowania zasady racjonalności, tj. „maksymalizacji efektów z wydatkowanych nakładów lub minimalizacji nakładów na uzyskanie założonego efektu”. Możliwość stosowania tej zasady występuje we wszystkich fazach procesu inwestycyjnego poczynając od koncepcji projektu inwestycyjnego poprzez jego przygotowanie, a następnie realizację. Najważniejszą sprawą jest maksymalne skracanie czasu procesu inwestycyjnego, zgodnie z zasadą „czas to pieniądz”, co wymaga precyzyjnego jego zaplanowania. Ponadto, nie należy zbytnio rozbudowywać „frontu inwestycyjnego”, bowiem grozi to wydłużeniem się czasu trwania inwestycji, a w konsekwencji wzrostem ogólnych kosztów inwestycji. Podstawą do tego typu działań jest WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY. Potencjalne możliwości zwiększenia środków finansowych na inwestycje gminne istnieją poprzez szersze korzystanie z zewnętrznych źródeł finansowania, a zwłaszcza: kredytów preferencyjnych na inwestycje proekologiczne, kredytów zwykłych (komercyjnych), obligacji komunalnych, zagranicznych środków pomocowych, w tym z Unii Europejskiej oraz podejmowania wspólnych przedsięwzięć publiczno-prywatnych, tzw. PPP.

Dzięki takim działaniom będzie można maksymalizować wielkość środków finansowych przeznaczanych na inwestycje komunalne, które wynikają z ustaleń **STRATEGII**.

Skuteczna i efektywna realizacja ustaleń **STRATEGII** wiąże się także z koniecznością ciągłej pracy nad **USPRAWNIANIEM PROCEDUR POSTĘPOWANIA URZĘDOWEGO**. Dotyczyć to winno zarówno w stosunku do normalnego, rutynowego działania administracyjnego, które musi odpowiadać oczekiwaniom mieszkańców oraz podmiotów gospodarczych, jak i działań związanych z realizacją ustaleń strategicznych. Procedury te muszą być podporządkowane głównemu celowi, jakim jest dynamiczny rozwój gospodarczy Gminy i wzrost przedsiębiorczości jej mieszkańców. Muszą one charakteryzować się brakiem rutynowości i biurokratyzmu, co wymaga pozytywnego nastawienia ze strony wszystkich pracowników urzędu gminy i krótkich terminów przy załatwianiu wszelkich spraw. Od sprawności funkcjonowania urzędu zależy w dużej mierze tzw. lokalny klimat dla przedsiębiorczości. Inwestorzy są szczególnie wyczuleni na te sprawy.

Skuteczna realizacja ustaleń **STRATEGII** wymaga kontynuowania opracowywania **WIELOLETNIEGO PLANU INWESTYCYJNEGO** oraz **WIELOLETNIEGO PLANU FINANSOWEGO**. Pierwszy z nich określa listę zadań inwestycyjnych w układzie priorytetowym (rankingowym) przewidzianych do realizacji wraz z zakresem rzeczowym i finansowym w rozbiciu na poszczególne lata. Innymi słowy, stanowi on zbiór wyselekcjonowanych, ocenionych i zaakceptowanych do realizacji - przez władze Gminy Michałowice - komunalnych zadań inwestycyjnych w określonym horyzoncie czasu. Jego posiadanie przyczynia się do racjonalizacji wydatków inwestycyjnych. Drugi - stanowi podstawowe narzędzie efektywnego zarządzania finansami gminy. Określa on:

- niezbędny, racjonalny poziom wydatków bieżących zapewniający wykonanie wszystkich zadań statutowych samorządu gminnego,
- wolne środki *brutto*, które można wykorzystać na finansowanie inwestycji gminnych i obsługę długu,
- wolne środki *netto* na realizację gminnych programów inwestycyjnych (a więc po uwzględnieniu kosztów obsługi istniejącego zadłużenia i zabezpieczenia środków na obsługę planowanego zadłużenia),
- górny pułap możliwości zadłużenia się gminy – przyjmując najbardziej prawdopodobne założenia co do warunków kredytowania inwestycji gminnych.

Oba plany stanowią „pomost” pomiędzy ustaleniami Strategii rozwoju, a corocznymi budżetami Gminy.

Niezwykle ważnym uwarunkowaniem skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń **STRATEGII** jest dobrze zorganizowany **SYSTEM INFORMACJI O ZJAWISKACH I PROCESACH DOKONUJĄCYCH SIĘ NA TERENIE GMINY**, przez który należy rozumieć zintegrowany zespół ludzi, środków oraz metod (programów) zbierania, przechowywania, przetwarzania, aktualizowania niezbędnych danych potrzebnych Władzom Gminy Michałowice do podejmowania decyzji dotyczących planowania, modyfikowania i kontroli realizacji ustaleń **STRATEGII**. Jeśli tak rozumiany system ma być skuteczny, nie może ograniczać się wyłącznie do gromadzenia informacji, lecz musi także zapewniać stałą i merytoryczną ich analizę. Stąd też przy jego organizowaniu muszą być spełnione następujące warunki:

- dostarczanie informacji kompleksowych oraz aktualnych w celu ich skutecznego i efektywnego wykorzystania;
- dostarczanie informacji tym, którzy ich rzeczywiście potrzebują w formie nadającej się bezpośrednio do użytku i najdogodniejszej do podjęcia określonych decyzji;
- umożliwienie stałego monitorowania stanu istniejącego, silnych i słabych stron Gminy, konkurencyjności jej gospodarki, stanu zagospodarowania przestrzennego, stanu środowiska przyrodniczego i ochrony dziedzictwa kulturowego itp.;
- zapewnienie wymiany informacji pomiędzy jednostkami organizacyjnymi Gminy oraz między kierownictwem a pracownikami;
- umożliwienie wczesnego rozpoznania nadchodzących zmian tkwiących w otoczeniu Gminy (szanse i zagrożenia rozwojowe);
- umożliwienie wyszukiwania i kojarzenia danych z różnych źródeł oraz ich przedstawianie w układach sprawozdawczych, tabelarycznych i graficznych;
- umożliwienie przeprowadzenia prac prognostycznych (np. prognoza zapotrzebowania na urządzenia infrastruktury technicznej, dochodów i wydatków budżetu Gminy, prognoza demograficzna, prognoza zapotrzebowania na mieszkania komunalne i socjalne, itd.) oraz konstruowania ocen ekonomicznych, inwestycyjnych i finansowych przedsięwzięć rozwojowych.

Tak rozumiany system informacji musi obejmować poszczególne sfery funkcjonalne Gminy, tj. społeczną, gospodarczą, ekologiczną, przestrzenną, infrastrukturalną i finansową, wszystkie szczeble kierowania i poziomy decyzyjne, a także wzajemne relacje Gmina i jej otoczenie.

Skuteczna i efektywna realizacja ustaleń STRATEGII wymaga ze strony władz Gminy Michałowice **POSZUKIWANIA PARTNERÓW SPOŁECZNYCH CHĘTNYCH DO WSPÓŁPRACY**. W tym celu będą one inicjować i koordynować partnerską współpracę z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi środowiskami opiniotwórczymi i przedsiębiorcami funkcjonującymi na terenie Gminy. Winna się ona opierać na następujących pięciu generalnych zasadach:

- **ZASADA POMOCNICZOŚCI** – władze Gminy udzielają finansowej i organizacyjnej pomocy organizacjom pozarządowym w niezbędnym zakresie uzasadnionym potrzebami mieszkańców,
- **ZASADA NIEZALEŻNOŚCI** – władze gminy i organizacje pozarządowe nie pretendują do narzucania sobie nawzajem zadań, szanując swoją autonomię, co umożliwia partnerską ich współpracę,
- **ZASADA FINANSOWANIA PRZEDMIOTOWEGO** – środki finansowe z budżetu Gminy są przyznawane na ściśle określone przedsięwzięcia (dotyczy to zadań inicjowanych i realizowanych przez organizacje pozarządowe), a nie określonym organizacjom, np. w formie grantów – poszczególne organizacje składają konkretne programy, które podlegają ocenie merytorycznej i wyborowi przez władze Gminy,
- **ZASADA KORZYŚCI PUBLICZNEJ** – pierwszeństwo w dostępie do środków finansowych z budżetu Gminy mają te zadania, których pozytywne skutki będą dotyczyły możliwie jak najszerszego grona mieszkańców, lub które w inny sposób będą realizowały ważne korzyści publiczne, np. opieka nad niepełnosprawnymi, działalność edukacyjna, opiekuńczo-wychowawcza, sportowa oraz kulturalna wśród dzieci i młodzieży,

- **ZASADA POZYSKIWANIA DODATKOWYCH ŚRODKÓW FINANSOWYCH** na realizację określonych zadań ze źródeł zewnętrznych (np. prywatni sponsorzy, zagraniczne środki pomocowe).

Efektom partnerskiej współpracy władz Gminy Michałowice z organizacjami pozarządowymi będzie niewątpliwie podniesienie efektywności wydatkowania środków finansowych z budżetu Gminy (środki publiczne), lepsze zaspokajanie potrzeb społecznych, umacnianie poczucia podmiotowości mieszkańców oraz uzyskanie możliwości wczesnego reagowania na problemy lokalne, a w konsekwencji wzrost jakości życia jej mieszkańców. Z kolei, partnerska współpraca władz Gminy Michałowice z przedsiębiorcami umożliwi poznanie ich potrzeb oraz możliwości rozwojowych. Ułatwia to tworzenie jak najlepszych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, zwłaszcza przez małe i średnie firmy. Współpraca władz Gminy Michałowice z przedsiębiorcami pozwala również na włączenie się przedsiębiorców w rozwiązywanie problemów Gminy, a także prowadzenie wspólnej promocji na arenie krajowej i międzynarodowej.

PROMOCJA WALORÓW I ZASOBÓW GMINY MICHAŁOWICE jest istotnym uwarunkowaniem skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń strategicznych. Ma ona na celu wyrobienie pozytywnego obrazu (wizerunku) Gminy u potencjalnych inwestorów i turystów (krajowych i zagranicznych). Promocja musi być prowadzona w sposób aktywny i nie może zaniedbywać żadnych sposobności, tak w środkach masowej informacji, jak i podczas różnego rodzaju konferencji, targów, kontaktów z odpowiednimi agendami rządowymi, czy wreszcie bezpośrednich kontaktów z potencjalnymi inwestorami. W celu efektywnego promowania Gminy musi być opracowany kompleksowy program jej promocji, który z jednej strony - podkreślać będzie jej atrakcyjność lokalizacyjną, z drugiej zaś - nastawiać się na konkretnych inwestorów i turystów. Wdrożenie takiego podejścia wymagać będzie szczegółowego badania rynku inwestorów, rynku turystycznego, umiejętności kierowania promocją i reklamą Gminy Michałowice.

WSPÓŁPRACA Z INNYMI JEDNOSTKAMI SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO. Część ustaleń zapisanych w STRATEGII może być realizowana wspólnie w ramach powiatu pruszkowskiego jako całości lub z wybranymi gminami, wchodzącymi w jego skład, a także z innymi gminami. Wspólna realizacja przedsięwzięć przyczyniać się będzie do lepszego zaspokojenia potrzeb mieszkańców oraz racjonalizacji wydatków finansowych. Takie podejście będzie również czynnikiem zwiększającym szanse na uzyskanie wsparcia finansowego ze źródeł zewnętrznych, w tym zwłaszcza środków pomocowych Unii Europejskiej.

Do skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń STRATEGII przyczyniać się może również **ROZWÓJ MIĘDZYNARODOWEJ PARTNERSKIEJ WSPÓŁPRACY GMINY MICHAŁOWICE.** Umożliwi bowiem ona skorzystanie z doświadczeń innych gmin, a także umożliwi realizację wspólnych przedsięwzięć, na które można uzyskać wsparcie ze strony Unii Europejskiej. Współpraca ta jest również ważna z punktu widzenia nawiązywania bezpośrednich kontaktów mieszkańców współpracujących gmin, przedsiębiorców działających na ich terenie, organizację wspólnych przedsięwzięć kulturalnych i sportowych.

Reasumując należy stwierdzić, że wdrażanie ustaleń **STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 roku** zależy od wielu uwarunkowań, które ogólnie można określić następująco:

- adekwatna do zaplanowanych zadań struktura organizacyjna urzędu gminnego i gminnych jednostek organizacyjnych oraz sprawne procedury postępowania urzędowego,
- sprawne i skuteczne przywództwo w postaci Władz Gminy Michałowice, tworzące jak najlepsze warunki techniczne i organizacyjne dla realizacji wytyczonych celów, a także motywujące pracowników gminnych do aktywnych działań na rzecz realizacji ustaleń strategicznych,
- odpowiednio przygotowane kadry (pracownicy urzędu gminy i gminnych jednostek organizacyjnych) do realizacji ustaleń strategicznych, a także liderów środowisk aktywności społeczno-gospodarczej,
- współpraca z otoczeniem (organizacjami pozarządowymi, przedsiębiorcami, władzami innych samorządów terytorialnych w kraju i zagranicą),
- aktywna prorozwojowa polityka finansowa władz Gminy Michałowice, polegająca na długookresowej maksymalizacji dochodów budżetowych, racjonalizacji wydatków bieżących, wzroście i poprawie efektywności wykorzystania środków inwestycyjnych oraz aktywnym pozyskiwaniu środków finansowych ze źródeł krajowych i zagranicznych na realizację zaplanowanych przedsięwzięć rozwojowych,
- sprawne systemy informacyjne (dostęp do rzetelnej informacji) oraz kontrolne i monitorujące przebieg realizacji ustaleń strategii.

CZĘŚĆ VII

KONTROLA I MONITORING REALIZACJI USTALEŃ STRATEGII

Dla skutecznej i efektywnej realizacji ustaleń **STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 ROKU** niezbędne jest stworzenie SYSTEMU STAŁEJ KONTROLI I MONITORINGU REALIZACJI JEJ USTALEŃ (celów i zadań realizacyjnych). Umożliwia on modyfikację (korygowanie) poszczególnych elementów przyjętych ustaleń strategicznych. Jednocześnie system ten może być wykorzystywany do ciągłego śledzenia zdarzeń, tendencji i procesów zachodzących w otoczeniu Gminy, jak i wewnątrz niej, które mogą wywierać pozytywny lub negatywny wpływ na osiąganie przyjętych celów rozwoju Gminy Michałowice. Systemy kontroli i monitoringu służą więc do wykrywania:

- istniejących, bądź możliwych tendencji i zdarzeń powodujących zakłócenia w wykonywaniu decyzji wynikających z przyjętych ustaleń strategicznych,
- negatywnych konsekwencji tychże decyzji dla poziomu życia mieszkańców i funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz stanu środowiska przyrodniczego,
- odchyłeń realizacyjnych od założonych celów rozwoju Gminy.

Kontrola i monitoring realizacji ustaleń strategicznych służy więc rozwiązywaniu problemów, gdyż nastawiona jest na ich wykrywanie oraz zapobieganie ich skutkom. Pozwala to na zwiększenie zdolności władz Gminy Michałowice do szybkiej i skutecznej reakcji na zmiany zachodzące zarówno w jej otoczeniu, jak i wewnątrz niej.

Kontrola i monitoring odgrywają znaczną rolę w utrzymaniu integralności systemu zarządzania strategicznego i sprawia, że organizacje zyskują na sprawności osiągnięcia wytyczonych celów. Jej istotą jest stwierdzenie, czy wynik naszego działania (efekt końcowy) jest zgodny z zamierzeniami (cele i zadania realizacyjne) oraz czy wszystkie czynności i środki zastosowane w działaniu były potrzebne do osiągnięcia zamierzonego stanu. Wyróżniamy następujące fazy procesu kontrolnego:

- ustalenie kryteriów kontroli (standardów i metod), przez porównanie z którymi można mierzyć aktualne rezultaty procesu realizacji ustaleń strategicznych – muszą być one czytelne, zrozumiałe i akceptowane przez zainteresowanych,
- porównanie stanu rzeczywistego (obecnego) ze stanem pożądanym zawartym w strategii rozwoju,
- podjęcie działań korygujących i naprawczych.

Kontrola i monitoring realizacji ustaleń strategii mają za zadanie szybko wykrywać tendencje i zdarzenia mogące mieć negatywny wpływ na skalę i tempo realizacji założonych celów strategicznych, a także umożliwiają - poprzez odpowiednio dobrany system mierników - badać rezultaty (postępy) w zaspokojeniu potrzeb mieszkańców Gminy Michałowice.

W celu ułatwienia kontroli i nadzoru nad realizacją ustaleń **STRATEGII ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU GMINY MICHAŁOWICE DO 2020 ROKU** wprowadzić należy zestaw mierników pozwalających skutecznie monitorować postępy w jej realizacji. Zestaw

mierników monitorujących stopień realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz stan istniejący prezentuje poniższe zestawienie (należy je podawać i obliczać z roku na rok):

Mierniki o charakterze ogólnym
Liczba ludności ogółem, w tym kobiet
Odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym
Przyrost naturalny ludności
Saldo migracji (różnica między liczbą zameldowań i wymeldowań)
Dochody ogółem budżetu Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Dochody własne budżetu Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Wydatki inwestycyjne z budżetu Gminy w przeliczeniu na 1 mieszkańca
Udział wydatków inwestycyjnych w ogólnych wydatkach budżetu Gminy
Wielkość zadłużenia budżetu Gminy
Cel strategiczny: Zapewnienie wysokiego standardu zamieszkania i wypoczynku mieszkańców oraz świadczonych usług społecznych
Liczba mieszkań ogółem na 1000 mieszkańców
Liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie i na 1 izbę
Ogólna liczba nowych mieszkań oddanych do użytku na 1000 mieszkańców
Liczba osób i rodzin objęta pomocą społeczną
Odsetek osób i rodzin objętych pomocą społeczną w stosunku do ogólnej liczby mieszkańców gminy
Przeciętny kwota świadczeń z pomocy społecznej na 1 korzystającego w zł
Liczba dzieci w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjalnych (ogółem)
Przeciętny koszt utrzymania ucznia w placówkach oświatowych w zł rocznie
Liczba uczniów przypadająca na 1 nauczyciela i na 1 oddział
Liczba lekarzy i pielęgniarek na 1000 mieszkańców
Liczba przestępstw i wykroczeń na 1000 mieszkańców
Odsetek wykrywanych przestępstw w stosunku do zgłoszonych przez mieszkańców
Liczba imprez kulturalnych i sportowych w ciągu roku
Cel strategiczny: Tworzenie jak najlepszych warunków do trwałego wzrostu przedsiębiorczości mieszkańców i dalszego rozwoju gospodarczego
Liczba pracujących
Liczba podmiotów gospodarczych ogółem, w tym w rozbiciu na poszczególne branże
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców
Przeciętna liczba pracujących przypadająca na 1 podmiot gospodarczy
Liczba miejsc pracy dla niepełnosprawnych
Stopa bezrobocia
Udział ludzi młodych w ogólnej liczbie bezrobotnych
Udział długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych
Liczba miejsc gastronomicznych (szt.)
Liczba ekologicznych gospodarstw rolnych

Wielkość środków finansowych z budżetu Gminy wydatkowanych na uzbrojenie nowych terenów inwestycyjnych
Cel strategiczny:
Osiągnięcie europejskich standardów stanu środowiska przyrodniczego oraz racjonalne zagospodarowanie przestrzenne Gminy
Odsetek terenów prawnie chronionych
Odsetek terenów zieleni, w tym lasów w ogólnej powierzchni Gminy
Odsetek mieszkańców korzystających w sieci wodociągowej
Odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej
Odsetek odpadów komunalnych poddanych segregacji i recydingowi
Liczba dzikich wysypisk śmieci (szt.)
Liczba punktów skupu surowców wtórnych (szt.)
Odsetek powierzchni Gminy objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w stosunku do powierzchni, która powinna być nimi objęta
Wolne tereny do zagospodarowania pod funkcje mieszkaniowe, produkcyjno-usługowe i rekreacyjno-wypoczynkowe (w ha)
Zasób gruntów komunalnych (w ha)
Stan wyposażenia gruntów komunalnych w urządzenia infrastruktury technicznej
Cel strategiczny:
Zapewnienie sprawnych powiązań komunikacyjnych Gminy z otoczeniem, w tym z Warszawą oraz rozbudowa i modernizacja wewnętrznego układu drogowego
Odsetek długości dróg gminnych o nawierzchni twardej
Odsetek dróg gminnych poddanych modernizacji i remontom w stosunku do ogółu dróg tego wymagających
Odsetek dróg powiatowych poddanych modernizacji i remontom w stosunku do ogółu dróg tego wymagających
Odsetek dróg wojewódzkich poddanych modernizacji i remontom w stosunku do ogółu dróg tego wymagających
Częstotliwość kursowa taboru WKD (w min.)
Liczba połączeń (szt.) i częstotliwość kursowania taboru komunikacji autobusowej (w min.)
Czas dojazdu do centrum Warszawy (samochód osobowy, kolej, autobus)
Liczba ogólnodostępnych miejsc parkingowych
Długość wybudowanych chodników (w metrach)
Liczba wybudowanych punktów świetlnych - oświetlenia ulicznego (szt.)
Długość ścieżek rowerowych (w km)
Cel strategiczny:
Zapewnienie wysokiego standardu realizacji funkcji administracyjnych Gminy oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego
Czas załatwiania spraw mieszkańców i inwestorów przez Urząd Gminy Michałowice
Stopień upowszechnienia systemu e-gmina (możliwość załatwiania spraw przez Internet)
Liczba bezpłatnych punktów dostępowych do komputerowej sieci bezprzewodowej, tzw. „hot-spot” dla mieszkańców Gminy

Tak określone mierniki pozwalają na ukazanie dynamiki zachodzących zmian w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Michałowice w czasie i stopień zaawansowania realizacji przyjętych celów strategicznych. Powyższe mierniki można również stosować do porównań z innymi gminami, średnią powiatową, wojewódzką i ogólnokrajową.